Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОВАЧЧИНИ. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:
студентка IV курсу 410 групи
спеціальності 242 «Туризм»
ОП **«Міжнародний туризм»**
Новосельська Олеся Віталіївна

Керівник: доктор
географічних наук,
професор
Кілінська Клавдія Йосифівна

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №___

Від «___» _____202_ р.

Зав. кафедри _____ д. геогр. н., професор Король О. Д.

Чернівці – 2026

Анотація

У бакалаврській роботі досліджено туристично-рекреаційний потенціал Словаччини та перспективи його використання в міжнародному туризмі. Розкрито теоретичні засади формування туристично-рекреаційного потенціалу та методичні підходи до його оцінки. Проаналізовано природно-рекреаційні та історико-культурні ресурси Словаччини, туристичну інфраструктуру та міжнародні туристичні потоки. Проведено SWOT-аналіз туристично-рекреаційного потенціалу країни, виявлено основні проблеми та обмеження його використання. Обґрунтовано перспективні напрями розвитку міжнародного туризму та розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, міжнародний туризм, туристичні ресурси, туристична інфраструктура, туристичні потоки, Словаччина, SWOT-аналіз, туристична дестинація.

Abstract

The bachelor's thesis examines the tourism and recreational potential of Slovakia and the prospects for its use in international tourism. The theoretical foundations of tourism and recreational potential formation and methodological approaches to its assessment are revealed. The natural recreational and historical-cultural resources of Slovakia, tourism infrastructure, and international tourist flows are analyzed. A SWOT analysis of the country's tourism and recreational potential was carried out, and the main problems and limitations of its use were identified. перспективні directions for the development of international tourism were substantiated, and recommendations for improving the efficiency of using Slovakia's tourism and recreational potential were developed.

Keywords: tourism and recreational potential, international tourism, tourism resources, tourism infrastructure, tourist flows, Slovakia, SWOT analysis, tourist destination.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О.В.Новосельська

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ…… 2
ВСТУП…… 5
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ.... 9
1.1. Поняття туристично-рекреаційного потенціалу та його структура.... 9
1.2. Класифікація та фактори формування туристично-рекреаційного потенціалу…… 13
1.3. Методика оцінки та роль туристично-рекреаційного потенціалу у міжнародному туризмі…… 18
РОЗДІЛ ІІ. ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОВАЧЧИНИ……... 25
2.1. Загальна країнознавча характеристика Словаччини…… 25
2.2. Туристичні ресурси Словаччини…… 28
2.2.1. Природно-рекреаційні ресурси…… 33
2.2.2. Історико-культурні ресурси……. 37
2.3. Туристична інфраструктура та міжнародні туристичні потоки…….. 40
2.4. SWOT-аналіз туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини…. 45
РОЗДІЛ ІІІ. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЛОВАЧЧИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ…….. 52
3.1. Сучасний стан та основні види міжнародного туризму……... 52
3.2. Проблеми та обмеження використання туристично-рекреаційного потенціалу…… 55
3.3. Перспективні напрями розвитку міжнародного туризму та рекомендації……..... 60
ВИСНОВКИ……... 66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……... 69

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку світового господарства міжнародний туризм є однією з найважливіших і найбільш динамічних галузей економіки. Він сприяє економічному зростанню держав, забезпечує створення нових робочих місць, активізує інвестиційну діяльність, стимулює розвиток транспортної інфраструктури та міжкультурних зв'язків. Туризм виступає важливим чинником соціально-економічного розвитку багатьох країн світу та є ефективним інструментом використання природних, історико-культурних і рекреаційних ресурсів. У сучасному світі туристична діяльність дедалі більше впливає на розвиток національних економік, формування міжнародного іміджу держав та забезпечення сталого використання природної й культурної спадщини.

У сучасному туристичному просторі особливу увагу привертають країни Центральної Європи, які поєднують вигідне географічне положення, значний природний потенціал та багату культурно-історичну спадщину. Однією з таких держав є Словаччина. Країна володіє різноманітними туристичними ресурсами, серед яких важливе місце займають гірські ландшафти Карпат, національні парки та інші природоохоронні території, мінеральні й термальні води, численні печери, історичні міста, замки та об'єкти культурної спадщини. Наявність значного туристично-рекреаційного потенціалу створює сприятливі передумови для розвитку лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального, екологічного, подієвого та ділового туризму. Водночас вигідне географічне положення країни в центрі Європи сприяє формуванню стабільних міжнародних туристичних потоків та активному залученню іноземних туристів.

Протягом останніх десятиліть туристична галузь Словаччини демонструє стабільний розвиток і поступово зміцнює свої позиції на міжнародному туристичному ринку. Членство країни в Європейському Союзі та Шенгенській зоні створює сприятливі умови для міжнародних подорожей,

розвитку туристичної інфраструктури та залучення інвестицій у туристичну сферу. Разом із тим сучасний розвиток міжнародного туризму характеризується високим рівнем конкуренції між туристичними дестинаціями, зміною потреб туристів, поширенням цифрових технологій та необхідністю впровадження принципів сталого розвитку. За таких умов особливого значення набуває ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу держав, пошук нових напрямів розвитку туристичної діяльності та підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту на міжнародному ринку.

Питання формування та використання туристично-рекреаційного потенціалу є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Значний внесок у розвиток теоретичних засад туристичних досліджень зробили М. П. Мальська, О. О. Любіцева та І. В. Смаль. У своїх працях вони розкривають сутність туристично-рекреаційного потенціалу, його структуру, особливості формування та роль у розвитку туристичної діяльності. Значна увага приділяється також питанням оцінки туристичних ресурсів, розвитку міжнародного туризму та функціонування туристичної індустрії. Окремі аспекти розвитку туристичної галузі Словаччини, її туристичних ресурсів та перспектив використання в міжнародному туризмі розглядаються у працях Ю. А. Затька, Д. В. Готька та В. С. Павленка. Водночас більшість наукових досліджень присвячена окремим складовим туристично-рекреаційного потенціалу країни, тоді як питання його комплексної оцінки та визначення перспектив використання в міжнародному туризмі потребують подальшого наукового опрацювання.

Необхідність проведення даного дослідження зумовлена потребою комплексного аналізу туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини, оцінки сучасного рівня його використання в міжнародному туризмі та визначення перспективних напрямів розвитку туристичної галузі країни. Особливої уваги потребує дослідження природно-рекреаційних та історико-

культурних ресурсів, туристичної інфраструктури, міжнародних туристичних потоків, а також виявлення основних проблем і можливостей подальшого розвитку туризму в умовах сучасних світових тенденцій.

Актуальність теми бакалаврської роботи полягає в необхідності удосконалення використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини для підвищення ефективності розвитку міжнародного туризму, зміцнення конкурентоспроможності країни на міжнародному туристичному ринку та забезпечення сталого розвитку туристичної галузі.

Метою бакалаврської роботи є обґрунтування напрямів удосконалення використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини для підвищення ефективності розвитку міжнародного туризму.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити теоретичні засади формування туристично-рекреаційного потенціалу;
- розкрити сутність та структуру туристично-рекреаційного потенціалу;
- охарактеризувати методичні підходи до оцінки туристично-рекреаційного потенціалу;
- здійснити загальну характеристику Словаччини як туристичної дестинації;
- проаналізувати природно-рекреаційні та історико-культурні ресурси Словаччини;
- дослідити туристичну інфраструктуру та міжнародні туристичні потоки країни;
- провести SWOT-аналіз туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини;
- визначити основні проблеми та обмеження використання туристично-рекреаційного потенціалу країни;
- обґрунтувати перспективні напрями розвитку міжнародного туризму

та надати рекомендації щодо підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини.

Об'єктом дослідження є Словаччина як туристична дестинація міжнародного туризм

Предметом дослідження є туристично-рекреаційний потенціал Словаччини, особливості його використання в міжнародному туризмі та напрями удосконалення.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Метод аналізу та синтезу застосовано для вивчення теоретичних аспектів туристично-рекреаційного потенціалу. Порівняльно-географічний метод використано для оцінки туристичних ресурсів та визначення конкурентних переваг Словаччини. Статистичний метод застосовано під час аналізу міжнародних туристичних потоків і показників розвитку туризму. Метод узагальнення використано для формування висновків за результатами проведеного дослідження. SWOT-аналіз застосовано для оцінки сильних і слабких сторін, можливостей та загроз розвитку туристично-рекреаційного потенціалу країни.

Вихідними даними для виконання бакалаврської роботи стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі туризму, статистичні матеріали Державного статистичного управління Словацької Республіки, дані Євростату, матеріали Всесвітньої туристичної організації (UN Tourism), інформаційні ресурси туристичних організацій Словаччини, наукові статті, монографії, навчальні посібники та інші джерела, що стосуються розвитку міжнародного туризму та використання туристично-рекреаційного потенціалу країни.

РОЗДІЛ І.
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

1.1. Поняття туристично-рекреаційного потенціалу та його структура

У сучасних умовах розвитку міжнародного туризму важливого значення набуває дослідження туристично-рекреаційного потенціалу територій, оскільки саме він визначає можливості розвитку туристичної діяльності, формування конкурентоспроможного туристичного продукту та залучення туристичних потоків. Туристично-рекреаційний потенціал є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку територій, адже забезпечує ефективне використання природних, історико-культурних, соціально-економічних та інфраструктурних ресурсів. [18; 26]

Відповідно до Закону України «Про туризм», туристична діяльність базується на використанні туристичних ресурсів, до яких належать природно-кліматичні, оздоровчі, історико-культурні та інші об’єкти, здатні задовольняти потреби туристів. Це свідчить про те, що ресурсна база є фундаментом розвитку туризму та формування туристично-рекреаційного потенціалу території. [21]

Поняття «потенціал» у науковій літературі трактується як сукупність наявних можливостей, ресурсів та умов, які можуть бути використані для досягнення певної мети. У суспільно-географічних дослідженнях потенціал розглядається як здатність території забезпечувати розвиток певного виду діяльності завдяки наявним ресурсам та умовам їх використання. [3; 18]

Одним із найбільш поширених у туристичних дослідженнях є поняття туристичного потенціалу. О.О. Любіцева розглядає туристичний потенціал як сукупність природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів, які можуть використовуватися для організації туристичної діяльності та задоволення потреб туристів. Науковиця наголошує, що туристичний потенціал визначає туристичну привабливість території та її

конкурентні переваги на туристичному ринку. [13]

Схожої точки зору дотримується І.В. Смаль, який вважає, що туристичний потенціал формується під впливом туристичних ресурсів та умов їх використання. Дослідник зазначає, що важливим є не лише наявність ресурсів, але й рівень їх освоєння, доступність для туристів, розвиток інфраструктури та можливості включення ресурсів до туристичної діяльності. [24]

У працях М.П. Мальської та Н.М. Паньків туристичний потенціал трактується як комплекс ресурсів та передумов, які забезпечують розвиток туристичної діяльності на певній території. Автори підкреслюють необхідність комплексного підходу до його оцінювання, оскільки ефективність використання потенціалу залежить не лише від ресурсної забезпеченості, а й від соціально-економічних умов розвитку регіону. [16]

Поряд із туристичним потенціалом важливе місце в наукових дослідженнях посідає поняття рекреаційного потенціалу. О.О. Бейдик визначає рекреаційний потенціал як сукупність природних та суспільних ресурсів, придатних для організації відпочинку, оздоровлення та відновлення фізичних і духовних сил людини. На думку науковця, рекреаційний потенціал формується під впливом природних умов, лікувально-оздоровчих ресурсів, культурної спадщини та рівня розвитку інфраструктури. [1]

В.І. Мацола розглядає рекреаційний потенціал як систему природних, соціальних та економічних передумов, що забезпечують можливість здійснення різних видів рекреаційної діяльності. Такий підхід акцентує увагу на комплексному характері рекреаційного потенціалу та необхідності врахування взаємозв’язку його складових. [16]

У сучасній науковій літературі дедалі частіше використовується інтегроване поняття туристично-рекреаційного потенціалу. Воно поєднує туристичну та рекреаційну складові та відображає можливості території щодо розвитку туризму й рекреації на основі наявних ресурсів. А.В. Огієнко

розглядає туристично-рекреаційний потенціал як багатокомпонентну систему ресурсів, умов та можливостей території, що можуть бути використані для розвитку туристично-рекреаційної діяльності. [18] І.М. Писаревський підкреслює, що туристично-рекреаційний потенціал є важливим чинником конкурентоспроможності території та формування її позитивного туристичного іміджу. [19]

Для більш повного розуміння сутності туристично-рекреаційного потенціалу доцільно узагальнити наукові підходи до його трактування.

Таблиця 1.1

Підходи до трактування туристично-рекреаційного потенціалу

Автор	Сутність підходу
О.О. Любіцева	Сукупність ресурсів, що забезпечують розвиток туризму
І.В. Смаль	Ресурси та умови їх використання у туристичній діяльності
О.О. Бейдик	Комплекс природних і суспільних рекреаційних ресурсів
М.П. Мальська, Н.М. Паньків	Система ресурсів та передумов туристичного розвитку
А.В. Огієнко	Багатокомпонентна система ресурсів і можливостей території
І.М. Писаревський	Основа туристичної привабливості та конкурентоспроможності території

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що туристично-рекреаційний потенціал доцільно розглядати як сукупність природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних та інформаційних ресурсів і можливостей території, які можуть бути використані для розвитку туристичної та рекреаційної діяльності. [16; 18]

Важливою характеристикою туристично-рекреаційного потенціалу є його структура. У науковій літературі існують різні підходи до визначення його складових, однак більшість дослідників виділяють п’ять основних компонентів: природно-рекреаційний, історико-культурний, соціально-економічний, інфраструктурний та інформаційно-комунікаційний. [16; 28]

Природно-рекреаційна складова включає кліматичні ресурси, рельєф, водні об’єкти, ліси, природні ландшафти, мінеральні джерела та природно-заповідний фонд. Саме природні ресурси часто виступають основою розвитку рекреаційного, оздоровчого, екологічного та активного туризму. [1; 24]

Історико-культурна складова представлена пам’ятками архітектури, музеями, історичними об’єктами, традиціями, фестивалями та іншими елементами матеріальної і нематеріальної культурної спадщини. Вона створює передумови для розвитку культурно-пізнавального та подієвого туризму. [13; 25]

Соціально-економічна складова охоплює демографічний потенціал, рівень економічного розвитку, трудові ресурси, інвестиційну привабливість та інші чинники, які впливають на можливості розвитку туристичної сфери. [16; 28]

Інфраструктурна складова включає транспортну мережу, засоби розміщення, заклади харчування, туристичні підприємства, інформаційні центри та інші об’єкти туристичної індустрії, що забезпечують обслуговування туристів. [5; 28]

Інформаційно-комунікаційна складова охоплює маркетингові інструменти, цифрові технології, туристичні портали, системи бронювання та інші засоби просування туристичного продукту. [18; 19]

Таблиця 1.2

Структура туристично-рекреаційного потенціалу

Складова	Основні елементи
Природно-рекреаційна	Клімат, рельєф, водні ресурси, природні ландшафти
Історико-культурна	Пам’ятки, музеї, традиції, фестивалі
Соціально-економічна	Населення, економіка, трудові ресурси
Інфраструктурна	Транспорт, готелі, ресторани, туристичні підприємства
Інформаційно-комунікаційна	Маркетинг, цифрові технології, інформаційні ресурси

Отже, туристично-рекреаційний потенціал є комплексною категорією, яка відображає сукупність ресурсів, умов і можливостей території щодо розвитку туристичної та рекреаційної діяльності. Його структура охоплює взаємопов’язані природні, культурні, соціально-економічні, інфраструктурні та інформаційні компоненти, ефективне використання яких сприяє підвищенню туристичної привабливості території та забезпечує розвиток міжнародного туризму. [16; 26]

Саме тому дослідження туристично-рекреаційного потенціалу є необхідною передумовою для подальшого аналізу туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини та перспектив його використання в міжнародному туризмі. [18; 19]

1.2. Класифікація та фактори формування туристично-рекреаційного потенціалу

Туристично-рекреаційний потенціал є складною багатокомпонентною системою, яка формується під впливом різноманітних природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних та політико-правових

чинників. Для ефективного дослідження туристично-рекреаційного потенціалу важливе значення має його класифікація, оскільки вона дозволяє систематизувати ресурси території, визначити їх роль у розвитку туризму та оцінити можливості використання у туристично-рекреаційній діяльності. [8; 28]

У науковій літературі існують різні підходи до класифікації туристично-рекреаційного потенціалу. Більшість дослідників здійснюють його поділ залежно від походження ресурсів, функціонального призначення, рівня освоєння та територіального масштабу використання. [2; 12] На думку О.О. Бейдика, класифікація туристично-рекреаційних ресурсів є необхідною умовою їх комплексного аналізу та раціонального використання у туристичній сфері. [1] В.В. Білоконь зазначає, що класифікація туристично-рекреаційних ресурсів дозволяє визначити їх спеціалізацію та перспективи використання в різних видах туризму. [2]

Одним із найбільш поширених є поділ туристично-рекреаційного потенціалу за походженням ресурсів. Відповідно до цього підходу виділяють природний, історико-культурний та соціально-економічний потенціал. Природний потенціал формується на основі природних ресурсів території та природних умов, придатних для туристичного використання. Історико-культурний потенціал пов’язаний із наявністю об’єктів культурної спадщини, пам’яток історії та архітектури, традицій і звичаїв населення. Соціально-економічний потенціал визначається рівнем економічного розвитку території, трудовими ресурсами, демографічною ситуацією та іншими чинниками, які забезпечують функціонування туристичної сфери. [3; 28]

За функціональним призначенням туристично-рекреаційний потенціал поділяють на рекреаційний, лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, спортивний, екологічний та релігійний. Така класифікація дозволяє визначити туристичну спеціалізацію території та оцінити можливості розвитку окремих видів туризму. [12; 22]

Також важливим є поділ туристично-рекреаційного потенціалу за рівнем освоєння. Відповідно до цього критерію розрізняють освоєний, частково освоєний та неосвоєний потенціал. Освоєний потенціал активно використовується у туристичній діяльності та забезпечений необхідною інфраструктурою. Частково освоєний використовується не повною мірою, тоді як неосвоєний містить значні резерви для подальшого розвитку туристичної сфери. [5; 26]

За територіальним масштабом використання туристично-рекреаційний потенціал може бути локальним, регіональним, національним та міжнародним. Такий підхід дає можливість оцінити значення туристичних ресурсів для різних рівнів туристичної діяльності та визначити їх місце у формуванні туристичних потоків. [8; 26]

Таблиця 1.3

Класифікація туристично-рекреаційного потенціалу

Ознака класифікації	**Види**
За походженням ресурсів	природний, історико-культурний, соціально-економічний
За функціональним призначенням	рекреаційний, лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, спортивний, екологічний, релігійний
За рівнем освоєння	освоєний, частково освоєний, неосвоєний
За територіальним масштабом	локальний, регіональний, національний, міжнародний

Наведена класифікація свідчить про багатогранність туристично-рекреаційного потенціалу та різноманітність підходів до його вивчення. Використання різних класифікаційних ознак дозволяє більш повно оцінити туристичні можливості території та визначити перспективні напрями її туристичного розвитку. [2; 28]

Формування туристично-рекреаційного потенціалу залежить від сукупності факторів, які визначають можливості розвитку туристичної діяльності на певній території. У сучасних дослідженнях науковці виділяють природні, історико-культурні, соціально-економічні, інфраструктурні, політико-правові та інформаційні фактори. [18; 28]

Одними з найважливіших є природні фактори. Вони охоплюють кліматичні умови, рельєф, водні ресурси, лісові масиви, природні ландшафти, мінеральні джерела та об’єкти природно-заповідного фонду. Саме природні ресурси є основою розвитку рекреаційного, лікувально-оздоровчого, екологічного та активного туризму. Сприятливий клімат, різноманітність ландшафтів і наявність унікальних природних об’єктів значно підвищують туристичну привабливість території. [1; 24]

Важливу роль у формуванні туристично-рекреаційного потенціалу відіграють історико-культурні фактори. До них належать пам’ятки архітектури, історичні об’єкти, музеї, культурні традиції, етнографічні особливості, фестивалі та інші елементи матеріальної й нематеріальної культурної спадщини. Вони створюють передумови для розвитку культурно-пізнавального, релігійного та подієвого туризму. [13; 25]

Не менш важливими є соціально-економічні фактори. До них належать рівень економічного розвитку території, чисельність населення, забезпеченість трудовими ресурсами, інвестиційна привабливість, рівень урбанізації та розвиток підприємницької діяльності. Від цих чинників залежить можливість фінансування туристичних проєктів, модернізації інфраструктури та створення нових туристичних продуктів. [3; 5]

Суттєвий вплив на розвиток туристично-рекреаційного потенціалу мають інфраструктурні фактори. Вони включають транспортну мережу, засоби розміщення, заклади харчування, туристичні підприємства, інформаційні центри та інші об’єкти туристичної індустрії. Розвинена інфраструктура забезпечує комфортність перебування туристів, доступність

туристичних ресурсів та підвищує конкурентоспроможність туристичної дестинації. [5; 7]

Важливе значення у формуванні туристично-рекреаційного потенціалу мають політико-правові фактори. Вони охоплюють державну політику у сфері туризму, законодавче регулювання туристичної діяльності, міжнародне співробітництво та підтримку туристичної галузі з боку держави. Закон України «Про туризм» визначає правові засади розвитку туристичної діяльності та напрями державної політики у сфері туризму. Закон України «Про курорти» регулює використання природних лікувальних ресурсів та розвиток курортно-рекреаційних територій. [20; 21]

У сучасних умовах важливого значення набувають інформаційні фактори. Вони охоплюють маркетинг туристичних територій, цифрові технології, інформаційні ресурси, туристичні портали та системи онлайн-бронювання. Розвиток цифрових технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності туристичних дестинацій, розширенню можливостей їх просування та залученню нових туристичних потоків. [7; 18]

Таблиця 1.4

Фактори формування туристично-рекреаційного потенціалу

Група факторів	Основні складові
Природні	клімат, рельєф, водні ресурси, ліси, природно-заповідний фонд
Історико-культурні	пам’ятки архітектури, музеї, традиції, фестивалі
Соціально-економічні	населення, трудові ресурси, інвестиції, економічний розвиток
Інфраструктурні	транспорт, засоби розміщення, заклади харчування
Політико-правові	законодавство, державна політика, міжнародне співробітництво
Інформаційні	маркетинг, цифрові технології, туристичні портали

Таким чином, формування туристично-рекреаційного потенціалу залежить від сукупної дії різних груп факторів. Недостатній розвиток хоча б однієї зі складових може негативно впливати на ефективність використання туристичних ресурсів та конкурентоспроможність туристичної дестинації. [26; 28]

Отже, туристично-рекреаційний потенціал характеризується складною структурою та різноманітністю складових, що обумовлює необхідність його класифікації за різними ознаками. Аналіз наукових підходів свідчить, що найбільш поширеним є поділ туристично-рекреаційного потенціалу за походженням ресурсів, функціональним призначенням, рівнем освоєння та територіальним масштабом використання. [2; 12] Формування туристично-рекреаційного потенціалу відбувається під впливом природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних, політико-правових та інформаційних факторів, взаємодія яких визначає можливості розвитку туризму на певній території. [18; 28] Саме комплексний аналіз класифікаційних ознак і факторів формування туристично-рекреаційного потенціалу створює теоретичну основу для подальшого дослідження туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини та оцінки перспектив його використання у міжнародному туризмі. [16; 18]

1.3. Методика оцінки та роль туристично-рекреаційного потенціалу у міжнародному туризмі

Важливим етапом дослідження туристично-рекреаційного потенціалу є його оцінка, оскільки саме вона дозволяє визначити рівень забезпеченості території туристичними ресурсами, встановити можливості їх використання та окреслити перспективи розвитку туристичної діяльності. Оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу є необхідною передумовою для розробки стратегій розвитку туризму, формування конкурентоспроможного туристичного продукту та підвищення туристичної привабливості території.

[3; 8]

У сучасній науковій літературі існують різні підходи до оцінки туристично-рекреаційного потенціалу. На думку М.П. Мальської та Н.М. Паньків, оцінювання повинно здійснюватися комплексно та враховувати природні, історико-культурні, соціально-економічні та інфраструктурні складові території. [16] О.О. Бейдик зазначає, що оцінка туристично-рекреаційного потенціалу має базуватися на системному аналізі ресурсів і умов їх використання в туристичній діяльності. [1]

Одним із найбільш поширених методів є бальний метод. Його сутність полягає в оцінюванні окремих складових туристично-рекреаційного потенціалу за визначеною шкалою балів. Перевагою цього методу є простота застосування та можливість порівняння різних територій між собою. Водночас недоліком є певна суб'єктивність під час визначення критеріїв оцінювання та вагомості окремих показників. [8; 18]

Широко використовується також статистичний метод, який ґрунтується на аналізі кількісних показників розвитку туристичної сфери. До них належать чисельність туристів, кількість засобів розміщення, обсяги туристичних послуг, рівень зайнятості в туристичній галузі та інші показники. Цей метод забезпечує об'єктивність результатів, однак не завжди дозволяє врахувати якісні характеристики туристичних ресурсів. [3; 8]

Для аналізу територіальних особливостей туристичних ресурсів застосовується картографічний метод. Його використання дає можливість виявити особливості просторового розміщення туристичних об'єктів, оцінити транспортну доступність територій та визначити перспективні райони розвитку туризму. [1; 8]

Особливого поширення набув інтегральний метод оцінювання, який передбачає узагальнення великої кількості показників у єдиний інтегральний індекс. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити туристично-рекреаційний потенціал території та здійснювати порівняння між регіонами або країнами.

Його перевагою є комплексність, проте він потребує значного обсягу інформації та складних розрахунків. [18; 28]

У сучасних дослідженнях також широко використовується SWOT-аналіз, який дозволяє визначити сильні та слабкі сторони туристичної території, а також можливості й загрози її розвитку. Даний метод є важливим інструментом стратегічного планування та використовується під час розробки програм розвитку туризму на національному й регіональному рівнях. [27]

Таблиця 1.5

Основні методи оцінки туристично-рекреаційного потенціалу

Метод	Характеристика
Бальний	Оцінка складових потенціалу за системою балів
Статистичний	Аналіз кількісних показників розвитку туризму
Картографічний	Просторовий аналіз туристичних ресурсів
Інтегральний	Комплексна оцінка на основі системи показників
SWOT-аналіз	Визначення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз

Кожен із наведених методів має свої переваги та недоліки, тому найбільш ефективним вважається комплексний підхід, який поєднує декілька методів оцінювання. Це дозволяє отримати більш повну характеристику туристично-рекреаційного потенціалу території та забезпечити обґрунтованість результатів дослідження. [8; 18]

Не менш важливим є визначення ролі туристично-рекреаційного потенціалу у міжнародному туризмі. У сучасних умовах він виступає одним із ключових чинників формування туристичної привабливості країни та розвитку міжнародних туристичних потоків. Наявність унікальних природних ландшафтів, об’єктів культурної спадщини, сприятливих кліматичних умов і розвиненої туристичної інфраструктури забезпечує можливість залучення іноземних туристів та підвищення конкурентоспроможності туристичних

дестинацій. [7; 11]

Туристично-рекреаційний потенціал є основою формування міжнародного туристичного продукту. Саме ресурси території визначають спеціалізацію країни на світовому туристичному ринку та впливають на вибір туристами місця відпочинку. [7; 25] Високий рівень туристично-рекреаційного потенціалу сприяє збільшенню туристичних потоків, розширенню спектра туристичних послуг і підвищенню якості туристичного обслуговування. [11; 28]

Важливою функцією туристично-рекреаційного потенціалу є забезпечення конкурентних переваг туристичних дестинацій. На думку І.М. Писаревського, туристично-рекреаційний потенціал є одним із головних чинників конкурентоспроможності території, оскільки визначає можливості формування якісного туристичного продукту та його просування на міжнародному ринку. [19]

Крім того, туристично-рекреаційний потенціал сприяє залученню інвестицій у туристичну галузь. Наявність значних туристичних ресурсів стимулює розвиток туристичної інфраструктури, будівництво готелів, курортних комплексів, закладів харчування та об’єктів дозвілля. Це, своєю чергою, забезпечує створення нових робочих місць і позитивно впливає на економічний розвиток територій. [5; 28]

Суттєве значення туристично-рекреаційний потенціал має також для розвитку міжнародного співробітництва. Реалізація спільних туристичних проєктів, формування транскордонних туристичних маршрутів та розвиток культурного обміну сприяють зміцненню міждержавних зв’язків і підвищенню популярності туристичних дестинацій на світовому ринку. [7; 11]

Таблиця 1.6

Роль туристично-рекреаційного потенціалу у міжнародному туризмі

Напрям впливу	Значення
Формування туристичних потоків	Залучення іноземних туристів
Конкурентоспроможність	Формування переваг туристичної дестинації
Інвестиційна привабливість	Розвиток туристичної інфраструктури
Економічний розвиток	Створення робочих місць та надходження до бюджету
Міжнародне співробітництво	Розвиток транскордонних проєктів і туристичних маршрутів
Культурний обмін	Популяризація історико-культурної спадщини

Отже, оцінка туристично-рекреаційного потенціалу є необхідним етапом туристичних досліджень, що дозволяє визначити рівень забезпеченості території туристичними ресурсами та перспективи їх використання. [3; 18] Найбільш ефективним є комплексний підхід, який поєднує різні методи оцінювання. [8; 27] Туристично-рекреаційний потенціал відіграє важливу роль у розвитку міжнародного туризму, впливає на формування туристичних потоків, конкурентоспроможність туристичних дестинацій, залучення інвестицій та соціально-економічний розвиток територій. [7; 19] Саме тому його оцінка є важливою складовою подальшого дослідження туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини та перспектив його використання у міжнародному туризмі. [16; 25]

Висновки до першого розділу

У першому розділі досліджено теоретичні та методологічні основи вивчення туристично-рекреаційного потенціалу як важливої категорії туристичної науки. Аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених дозволив встановити, що туристично-рекреаційний потенціал є комплексною категорією, яка поєднує сукупність природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних та інформаційно-комунікаційних ресурсів і можливостей території, що можуть бути використані для розвитку туристичної та рекреаційної діяльності.

У результаті дослідження встановлено, що структура туристично-рекреаційного потенціалу включає природно-рекреаційну, історико-культурну, соціально-економічну, інфраструктурну та інформаційно-комунікаційну складові. Їх комплексна взаємодія визначає туристичну привабливість території, рівень розвитку туристичної індустрії та можливості залучення туристичних потоків.

Дослідження класифікації туристично-рекреаційного потенціалу показало, що найбільш поширеним є його поділ за походженням ресурсів, функціональним призначенням, рівнем освоєння та територіальним масштабом використання. Встановлено, що формування туристично-рекреаційного потенціалу відбувається під впливом природних, історико-культурних, соціально-економічних, інфраструктурних, політико-правових та інформаційних факторів, які визначають можливості розвитку туристичної діяльності на певній території.

У ході аналізу методичних підходів до оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу з’ясовано, що найбільш поширеними є бальний, статистичний, картографічний та інтегральний методи, а також SWOT-аналіз. Визначено, що найбільш об’єктивні результати забезпечує комплексний підхід до оцінювання, який передбачає поєднання різних методів дослідження та врахування всіх складових туристично-рекреаційного потенціалу.

Встановлено, що туристично-рекреаційний потенціал відіграє важливу роль у розвитку міжнародного туризму, оскільки визначає туристичну привабливість країни, сприяє формуванню міжнародних туристичних потоків, забезпечує конкурентоспроможність туристичних дестинацій та створює передумови для залучення інвестицій у туристичну сферу. Ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу сприяє розвитку міжнародного співробітництва, розширенню туристичного обміну та соціально-економічному розвитку територій.

Отже, проведене теоретико-методологічне дослідження дозволило сформувати наукову основу для подальшого аналізу туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини. Отримані результати та визначені методичні підходи будуть використані у наступному розділі для характеристики ресурсної бази країни, оцінки її туристично-рекреаційного потенціалу та визначення перспектив використання у міжнародному туризмі.

РОЗДІЛ ІІ.
ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЛОВАЧЧИНИ

2.1. Загальна країнознавча характеристика Словаччини

Словацька Республіка є державою Центральної Європи, яка займає вигідне географічне положення на перехресті важливих транспортних та економічних шляхів європейського континенту. Країна межує з Україною на сході, Польщею на півночі, Чехією на заході, Австрією на південному заході та Угорщиною на півдні. Таке розташування сприяє розвитку міжнародних економічних зв'язків, транскордонного співробітництва та туристичних потоків між країнами Центральної та Східної Європи. [14; 25]

Площа території Словаччини становить близько 49 тис. км², а чисельність населення перевищує 5,4 млн осіб. Столицею держави є місто Братислава, яке одночасно виступає найбільшим політичним, економічним, культурним і туристичним центром країни. Офіційною мовою є словацька, а національною валютою – євро, яке використовується з 2009 року. За формою державного устрою Словаччина є парламентською республікою. Країна є членом Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу, НАТО та входить до Шенгенської зони, що позитивно впливає на розвиток міжнародного туризму та мобільність населення. Населення Словаччини станом на 2024 рік становило близько 5,4 млн осіб. [25; 31]

Таблиця 2.1

Загальна характеристика Словацької Республіки

Показник	Характеристика
Офіційна назва	Словацька Республіка
Столиця	Братислава
Площа	49 012 км²
Населення	близько 5,4 млн осіб
Державна мова	словацька

Продовження таблиці 2.1

Валюта	євро
Форма правління	парламентська республіка
Членство в міжнародних організаціях	ООН, ЄС, НАТО, Шенгенська зона

В адміністративно-територіальному відношенні Словаччина поділяється на вісім самоврядних країв: Братиславський, Трнавський, Тренчинський, Нітранський, Жилінський, Банськобистрицький, Пряшівський та Кошицький. Кожен із них має власний адміністративний центр і виконує функції регіонального управління. Такий адміністративний поділ сприяє ефективній організації регіонального розвитку та реалізації туристичної політики на місцевому рівні. [25]

Важливе значення для розвитку держави мають природні умови. Значну частину території країни займають Карпати, зокрема Західні Карпати та Високі Татри, які є найвищою гірською системою країни. Найвищою точкою Словаччини є гора Герлаховський Штит висотою 2655 м., над рівнем моря. Гірський рельєф створює сприятливі умови для розвитку зимових видів туризму, активного відпочинку та рекреаційної діяльності. [4; 25]

Клімат Словаччини помірно континентальний із відносно теплим літом та помірно холодною зимою. У гірських районах кліматичні умови більш суворі, що сприяє формуванню стійкого снігового покриву та розвитку гірськолижного туризму. Водні ресурси представлені річками Дунай, Ваг, Грон, Нітра та іншими водотоками, які мають важливе господарське та рекреаційне значення. [4; 24]

Природно-ресурсний потенціал країни включає значні площі лісів, численні мінеральні та термальні джерела, а також об’єкти природно-заповідного фонду. Саме природні умови стали основою розвитку багатьох

курортів та туристичних центрів Словаччини, що забезпечують її конкурентні переваги на міжнародному туристичному ринку. [4; 24]

Населення Словаччини характеризується відносною етнічною однорідністю. Більшість населення становлять словаки, проте в країні проживають також угорці, роми, чехи, українці та представники інших національностей. Високий рівень урбанізації зумовлює концентрацію населення у великих містах, серед яких особливе значення мають Братислава, Кошице, Пряшів, Жиліна та Нітра. [25; 31]

Словаччина належить до економічно розвинених держав Центральної Європи. Після вступу до Європейського Союзу країна продемонструвала стабільні темпи економічного зростання та інтеграції до європейського економічного простору. Основними галузями економіки є машинобудування, автомобілебудування, електронна промисловість, металургія, хімічна промисловість та сфера послуг. За даними європейської статистики, рівень валового внутрішнього продукту на душу населення залишається нижчим за середній показник Європейського Союзу, проте демонструє позитивну динаміку розвитку. [29; 31]

Важливою складовою соціально-економічного розвитку країни є транспортна система. Територією Словаччини проходять міжнародні транспортні коридори, які з'єднують Західну та Східну Європу. Розвинена мережа автомобільних і залізничних шляхів забезпечує високий рівень транспортної доступності туристичних центрів. Найбільші міжнародні аеропорти функціонують у Братиславі та Кошице. [25; 31]

Важливим чинником розвитку країни є її активна участь у міжнародних організаціях та інтеграційних процесах. Словаччина є повноправним членом Європейського Союзу з 2004 року та входить до Шенгенської зони, що значно спрощує пересування туристів між країнами Європи. Крім того, держава активно розвиває співробітництво з сусідніми країнами, зокрема Україною, у сфері економіки, культури та туризму. [25; 29]

Таким чином, Словаччина є державою Центральної Європи з вигідним географічним положенням, сприятливими природними умовами, розвиненою транспортною системою та стабільною економікою. Поєднання природних ресурсів, вигідного географічного розташування, членства в європейських інтеграційних об'єднаннях і наявності значної історико-культурної спадщини формує сприятливі передумови для розвитку туризму та ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу країни, який буде детально проаналізовано в наступних підрозділах роботи. [4; 25]

2.2. Туристичні ресурси Словаччини

Туристичні ресурси є основою розвитку туристичної діяльності та формування конкурентоспроможного туристичного продукту країни. Саме наявність різноманітних природних, історико-культурних та рекреаційних ресурсів визначає туристичну привабливість території, сприяє залученню туристичних потоків і розвитку міжнародного туризму. Словаччина належить до держав Центральної Європи, які володіють значним туристично-рекреаційним потенціалом, що сформувався завдяки поєднанню унікальних природних ландшафтів, багатої історико-культурної спадщини та розвиненої мережі курортів. [24; 25]

У структурі туристичних ресурсів Словаччини провідне місце посідають природні ресурси. Територія країни характеризується значним різноманіттям природних ландшафтів, серед яких особливу роль відіграють гірські системи Карпат. Найбільш відомим природним туристичним регіоном є Високі Татри, що становлять найвищу частину Карпат та є одним із головних центрів міжнародного туризму в країні. Високі Татри відзначаються мальовничими гірськими пейзажами, численними озерами, водоспадами та розвиненою туристичною інфраструктурою. Тут розташовано понад 300 гірських вершин, а найвищою точкою є гора Герлаховський Штит висотою 2655 м над рівнем моря. Туристичні центри Штрбське Плесо, Старий Смоковець та Татранська

Ломниця щорічно приймають значну кількість туристів і є провідними осередками гірськолижного та активного туризму. [4; 30]

Не менш важливими є Низькі Татри, які вважаються другим за значенням туристичним районом Словаччини після Високих Татр. Тут функціонує Національний парк Низькі Татри, на території якого розташовані відомі туристичні центри Ясна, Доновали та Тале. Низькі Татри приваблюють туристів не лише можливостями для зимового відпочинку, а й численними печерами, гірськими маршрутами та природними пам'ятками. [4; 30]

Важливим компонентом природно-рекреаційного потенціалу є мережа природоохоронних територій. У Словаччині функціонує дев'ять національних парків, серед яких найбільш відомими є Татранський національний парк, Національний парк Низькі Татри, Словацький Рай, Мала Фатра та Велика Фатра. Особливе місце посідає Національний парк Словацький Рай, який славиться унікальними каньйонами, водоспадами, карстовими утвореннями та туристичними маршрутами. [30; 32]

Таблиця 2.2

Основні природні туристичні ресурси Словаччини

Ресурс	Характеристика
Високі Татри	Найвища гірська система країни, центр гірськолижного туризму
Низькі Татри	Центр зимового та активного туризму
Словацький Рай	Національний парк із каньйонами, печерами та водоспадами
Мала Фатра	Гірський масив із розвиненою мережею туристичних маршрутів
Велика Фатра	Природоохоронна територія з унікальними ландшафтами
Термальні джерела	Основа лікувально-оздоровчого туризму

Важливе місце серед природних ресурсів займають карстові райони та печери. На території Словаччини налічується понад шість тисяч печер, частина яких є одними з найвідоміших природних об'єктів Європи. Найбільшу популярність мають Добшинська льодова печера, Бельянська печера, Доміца та інші печери Словацького карсту. Вони використовуються як туристичні об'єкти, науково-дослідні центри та природоохоронні території. [30; 33]

Вагоме значення мають водні ресурси країни. Найбільшими річками є Дунай, Ваг, Грон та Горнад. Вони використовуються для розвитку водного туризму, рекреації та спортивного відпочинку. Значну туристичну цінність мають також численні озера та водосховища, які створюють сприятливі умови для літнього відпочинку. [24; 30]

Окрему групу туристичних ресурсів становлять лікувально-оздоровчі ресурси. Словаччина є однією з провідних країн Європи за кількістю термальних і мінеральних джерел. На їх основі сформувалася мережа відомих курортів міжнародного значення. Найбільш популярними є П'єштяни, Тренчянське Тепліце, Бардейовські Купелі, Раєцьке Тепліце та Смрдаки. Ці курорти спеціалізуються на лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, нервової системи та серцево-судинних захворювань. [4; 30]

Поряд із природними ресурсами важливу роль у розвитку туризму відіграють історико-культурні ресурси. Територія Словаччини характеризується значною концентрацією пам'яток архітектури, історії та культури. Особливу цінність становлять середньовічні замки та фортеці, серед яких найвідомішими є Спішський Град, Бойницький замок, Оравський замок та Девінська фортеця. [23; 25]

Вагомим елементом культурної спадщини країни є історичні міста. Братислава, Кошице, Банська Штявниця, Левоча та Бардейов зберегли значну кількість архітектурних пам'яток різних історичних епох. Вони виступають важливими центрами культурно-пізнавального туризму та формують позитивний туристичний імідж країни. [23; 25]

Особливе місце у структурі історико-культурних туристичних ресурсів Словаччини посідають об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО. Вони є важливими центрами культурно-пізнавального туризму та сприяють формуванню позитивного міжнародного іміджу країни. Наявність таких об'єктів підвищує туристичну привабливість держави, сприяє збереженню культурної та природної спадщини, а також забезпечує зростання туристичних потоків. [23; 33]

Таблиця 2. 3

Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО у Словаччині

Об'єкт	Рік включення
Банська Штявниця та технічні пам'ятки околиць	1993 р.
Спішський Град, Спішська Капітула та пам'ятки околиць	1993 р.
Заповідник народної архітектури Влколінець	1993 р.
Печери Аггтелекського та Словацького карсту	1995 р.
Історичний центр міста Бардейов	2000 р.
Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи	2007 р.
Дерев'яні церкви словацької частини Карпатського регіону	2008 р.
Давньоримські оборонні споруди на Дунаї (частина об'єкта «Кордони Римської імперії»)	2021 р.

Аналіз наведених даних свідчить, що серед об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО у Словаччині представлені як культурні, так і природні пам'ятки.

Найбільш відомими туристичними об'єктами є Спішський Град, історичне місто Банська Штявниця, середньовічний Бардейов та дерев'яні церкви Карпатського регіону. Значний інтерес для туристів становлять також печери Словацького карсту та букові праліси Карпат, які репрезентують унікальні природні комплекси європейського значення. [23; 33]

Включення зазначених об'єктів до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО сприяє залученню іноземних туристів, розвитку туристичної інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності Словаччини на міжнародному туристичному ринку. [33]

Поряд із матеріальною культурною спадщиною важливе значення для розвитку туризму мають елементи нематеріальної культури. Словаччина відома багатими народними традиціями, фольклором, ремеслами, гастрономічною спадщиною та численними фестивалями, які сприяють розвитку етнографічного та подієвого туризму. Особливої популярності серед туристів набувають фольклорні фестивалі у Виходній, Детві та Тереховій. [23; 30]

Важливою складовою туристичних ресурсів є гастрономічна культура країни. Традиційні словацькі страви, серед яких бриндзові галушки, капусниця, локші та інші національні страви, формують окремий напрям гастрономічного туризму. Проведення гастрономічних фестивалів та розвиток тематичних туристичних маршрутів сприяють популяризації культурної спадщини Словаччини серед іноземних туристів. [25; 30]

Таким чином, туристичні ресурси Словаччини характеризуються значною різноманітністю та високим рівнем туристичної привабливості. Поєднання унікальних природних ландшафтів, розгалуженої мережі національних парків, лікувально-оздоровчих ресурсів, історико-культурної спадщини, об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО та елементів нематеріальної культури створює потужну ресурсну базу для розвитку міжнародного туризму. Саме туристичні ресурси формують основу туристично-

рекреаційного потенціалу країни та визначають її конкурентні переваги на міжнародному туристичному ринку. [24; 25]

2.2.1. Природно-рекреаційні ресурси

Природно-рекреаційні ресурси є однією з найважливіших складових туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини. Вони формують основу розвитку різних видів туризму та рекреаційної діяльності, забезпечують туристичну привабливість країни та сприяють залученню міжнародних туристичних потоків. Вигідне географічне положення, різноманітність природних ландшафтів, сприятливі кліматичні умови, значна кількість природоохоронних територій, мінеральних і термальних джерел створюють широкі можливості для розвитку туристичної індустрії країни. [24; 25]

Важливе значення у структурі природно-рекреаційних ресурсів Словаччини має рельєф. Більша частина території країни розташована в межах Карпатської гірської системи, що визначає високий рівень рекреаційної привабливості території. Найбільшу туристичну цінність становлять Високі Татри, які є найвищою частиною Карпат та одним із найвідоміших туристичних районів Центральної Європи. Найвищою точкою країни є гора Герлаховський Штит висотою 2655 м., над рівнем моря. Високі Татри характеризуються мальовничими гірськими ландшафтами, льодовиковими озерами, водоспадами та значним біологічним різноманіттям. Саме тут зосереджені провідні гірськолижні центри країни - Штрбське Плесо, Старий Смоковець і Татранська Ломниця. [4; 30]

Поряд із Високими Татрами важливими природними туристичними районами є Низькі Татри, Мала Фатра, Велика Фатра та Словацькі Рудні гори. Ці території використовуються для розвитку зимового відпочинку, спортивної рекреації, пішохідного та велосипедного туризму. Значною популярністю користується гірськолижний центр Ясна, який належить до найбільших курортів Центральної Європи. У літній період гірські райони активно

використовуються для екологічного туризму та активного відпочинку. [17; 30]

Важливим компонентом природно-рекреаційного потенціалу є кліматичні ресурси. Клімат Словаччини помірно континентальний із теплим літом і відносно холодною зимою. У гірських районах клімат більш суворий, що сприяє формуванню стійкого снігового покриву та створює сприятливі умови для розвитку зимових видів туризму. Водночас кліматичні умови низинних і передгірських територій забезпечують можливість організації літнього відпочинку, рекреаційної діяльності та екскурсійного туризму [24; 30]

Особливе місце серед природно-рекреаційних ресурсів займають природоохоронні території. У Словаччині функціонує дев’ять національних парків, які охоплюють найцінніші природні комплекси держави та забезпечують збереження біологічного й ландшафтного різноманіття. [30; 32]

Таблиця 2.4

Національні парки Словаччини

Назва парку	Рік створення
Татранський національний парк	1949 р.
Національний парк П'єніни	1967 р.
Національний парк Низькі Татри	1978 р.
Національний парк Словацький Рай	1988 р.
Національний парк Мала Фатра	1988 р.
Національний парк Полонини	1997 р.
Національний парк Муранська Планина	1997 р.
Національний парк Велика Фатра	2002 р.
Національний парк Словацький Карст	2002 р.

Одним із найбільш відвідуваних природоохоронних об’єктів країни є Національний парк Словацький Рай. Його територія відома численними ущелинами, каньйонами, водоспадами та печерами. Для туристів облаштовано

спеціальні маршрути з металевими сходами, містками та оглядовими майданчиками, що робить парк одним із найпопулярніших центрів екологічного туризму в країні. [30; 32]

Вагомою складовою природно-рекреаційного потенціалу Словаччини є карстові форми рельєфу. На території держави налічується понад шість тисяч печер, близько двадцяти з яких відкриті для відвідування туристами. Найбільш відомими є Добшинська льодова печера, Доміца, Бельянська печера та печери Словацького карсту. Частина карстових об’єктів внесена до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО, що значно підвищує їх міжнародне туристичне значення [32; 33].

Важливу роль у розвитку рекреації відіграють водні ресурси. Найбільшими річками країни є Дунай, Ваг, Грон, Горнад і Нітра. Вони використовуються для організації відпочинку, спортивного рибальства та водних видів рекреації. Значний туристичний інтерес становлять також численні гірські озера, особливо розташовані у Високих Татрах. Водні об’єкти використовуються як для рекреаційних цілей, так і для розвитку туристичної інфраструктури. [24; 30]

Особливе значення для туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини мають мінеральні та термальні води. На території країни нараховується понад 1500 джерел мінеральних вод різного хімічного складу. Їх використання сприяло формуванню численних курортів і санаторно-оздоровчих центрів. Найбільш відомими є П'єштяни, Бардейовські Купелі, Тренчянське Тепліце та Раєцьке Тепліце, які користуються популярністю як серед місцевого населення, так і серед іноземних туристів. [4; 30]

Для узагальнення основних природно-рекреаційних ресурсів Словаччини доцільно представити їх у вигляді таблиці.

Таблиця 2.5

Основні природно-рекреаційні ресурси Словаччини

Вид ресурсу	Основні об'єкти	Туристичне значення
Гірські	Високі Татри, Низькі Татри, Мала Фатра, Велика Фатра	Розвиток зимового відпочинку, активної рекреації та спортивного туризму
Кліматичні	Помірно континентальний клімат, гірські кліматичні райони	Сприятливі умови для цілорічної туристично-рекреаційної діяльності
Водні	Дунай, Ваг, Грон, Горнад, гірські озера	Організація відпочинку, рекреації та водних видів активності
Карстові	Добшинська льодова печера, Доміца, Бельянська печера, Словацький карст	Формування унікальних туристичних атракцій та розвиток пізнавального туризму
Природоохоронні	Татранський національний парк, Словацький Рай, Полонини	Збереження природної спадщини та розвиток екологічного туризму
Термальні та мінеральні	Мінеральні й термальні джерела країни	Оздоровлення населення та розвиток санаторно-курортної діяльності

Аналіз даних таблиці 2.5 свідчить, що природно-рекреаційні ресурси Словаччини характеризуються значною різноманітністю та забезпечують розвиток багатьох напрямів туристично-рекреаційної діяльності. Найбільше значення для туристичної спеціалізації країни мають гірські ландшафти,

природоохоронні території та термальні ресурси, які формують основу міжнародної туристичної привабливості держави. [24; 30]

Таким чином, природно-рекреаційні ресурси Словаччини є важливою складовою туристично-рекреаційного потенціалу країни. Поєднання гірських ландшафтів, сприятливих кліматичних умов, національних парків, карстових комплексів, водних ресурсів та мінеральних джерел створює широкі можливості для розвитку туризму й рекреації та забезпечує конкурентні переваги Словаччини на міжнародному туристичному ринку. [24; 30]

2.2.2. Історико-культурні ресурси

Історико-культурні ресурси є важливою складовою туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини та відіграють значну роль у розвитку міжнародного туризму. Багатовікова історія країни, вигідне географічне положення на перетині європейських культурних шляхів, а також збереження численних пам’яток архітектури, культури та мистецтва сприяли формуванню потужного історико-культурного потенціалу держави. Значна кількість історичних об’єктів, музеїв, замків, фортець, культових споруд та історичних центрів міст приваблює туристів із різних країн світу та сприяє розвитку культурно-пізнавального туризму. [23; 25]

Особливе місце серед історико-культурних ресурсів Словаччини посідають замки та фортеці. На території країни збереглося понад 180 замків і фортець, більшість з яких є цінними пам’ятками архітектури та історії. Одним із найвідоміших є Спішський Град, який належить до найбільших замкових комплексів Центральної Європи. Замок був збудований у XII столітті та сьогодні є важливим туристичним об’єктом міжнародного значення. Не менш популярними є Бойницький замок, відомий своєю неоготичною архітектурою, Оравський замок, розташований на скелястому виступі над річкою Орава, та Девінський замок поблизу Братислави, який є одним із символів словацької державності. [23; 25]

Важливою складовою історико-культурного потенціалу країни є історичні міста. Найбільшим культурним центром держави є Братислава – столиця Словаччини, яка зберегла значну кількість архітектурних пам'яток різних історичних епох. Серед найвідоміших об'єктів міста виділяються Братиславський Град, Собор Святого Мартина, Старе місто та численні історичні будівлі. Значною туристичною привабливістю також характеризуються міста Кошице, Банська Штявниця, Бардейов та Левоча, історичні центри яких зберегли середньовічне планування та архітектурну спадщину. [23; 25]

Банська Штявниця є одним із найцінніших історичних міст Словаччини. У минулому місто було важливим центром гірничодобувної промисловості Європи, а сьогодні відоме своїми архітектурними пам'ятками та унікальною системою гірничих споруд. Значний інтерес туристів викликають Старий і Новий замки, історичний центр міста та технічні пам'ятки, пов'язані з видобутком корисних копалин. [23; 33]

Суттєве місце в структурі історико-культурних ресурсів посідають архітектурні пам'ятки та релігійна спадщина. На території Словаччини розташовані численні костели, собори, монастирі та дерев'яні церкви, які відображають особливості історичного розвитку країни та її культурних традицій. Особливу цінність становлять дерев'яні церкви Карпатського регіону, які є унікальними пам'ятками народної сакральної архітектури та свідчать про багатовікові традиції місцевого населення. [23; 33]

Важливим елементом історико-культурного потенціалу є музеї та культурні установи. Провідною музейною установою країни є Словацький національний музей, який об'єднує мережу спеціалізованих музеїв різного профілю. Значна кількість історичних, етнографічних, художніх і технічних музеїв сприяє збереженню культурної спадщини та популяризації історії Словаччини серед туристів. [23]

Окрему групу історико-культурних ресурсів становлять народні

традиції, ремесла та фольклор. Словаччина характеризується багатою етнокультурною спадщиною, яка проявляється у традиційному одязі, народній музиці, танцях, декоративно-ужитковому мистецтві та гастрономічних традиціях. Важливу роль у збереженні культурної самобутності відіграють численні фестивалі, народні свята та культурні заходи, що проводяться в різних регіонах країни. Вони не лише сприяють збереженню національних традицій, а й виступають важливим чинником розвитку подієвого туризму. [23; 25]

Для узагальнення основних історико-культурних ресурсів Словаччини доцільно представити їх у вигляді таблиці.

Таблиця 2.6

Основні історико-культурні ресурси Словаччини

Вид ресурсів	**Основні об'єкти**
Замки та фортеці	Спішський Град, Бойницький замок, Оравський замок, Девінський замок
Історичні міста	Братислава, Кошице, Банська Штявниця, Бардейов, Левоча
Архітектурні пам'ятки	Собор Святої Єлизавети, історичні центри міст, ратуші
Релігійні пам'ятки	Дерев'яні церкви Карпатського регіону, монастирі, собори
Музеї	Словацький національний музей, регіональні музеї
Народна культура	Фольклор, народні ремесла, традиційні свята та фестивалі

Аналіз даних таблиці 2.6 свідчить, що історико-культурні ресурси Словаччини відзначаються значною різноманітністю та високою туристичною цінністю. Найбільше значення для розвитку культурно-пізнавального туризму

мають історичні міста, замкові комплекси та пам’ятки архітектури. Водночас народні традиції, музеї та культурні заходи сприяють формуванню позитивного туристичного іміджу країни та підвищують її конкурентоспроможність на міжнародному туристичному ринку. [23; 25]

Таким чином, історико-культурні ресурси Словаччини є важливою складовою туристично-рекреаційного потенціалу держави. Значна кількість архітектурних пам’яток, замків, історичних міст, музеїв та об’єктів культурної спадщини створює сприятливі умови для розвитку культурно-пізнавального, подієвого та релігійного туризму, а також сприяє збереженню національної культурної спадщини та її популяризації у світі. [23; 33]

2.3. Туристична інфраструктура та міжнародні туристичні потоки

Туристична інфраструктура є важливою складовою туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини та забезпечує умови для ефективного функціонування туристичної галузі. До її складу входять транспортна мережа, засоби розміщення, заклади харчування, туристично-інформаційні центри, санаторно-курортні комплекси та інші об’єкти, необхідні для обслуговування туристів. Завдяки вигідному географічному положенню в центрі Європи Словаччина має добре розвинуту транспортну систему, яка забезпечує зручне сполучення з країнами Центральної та Західної Європи. [30; 31]

Важливу роль у розвитку міжнародного туризму відіграє авіаційний транспорт. Найбільшими міжнародними аеропортами країни є аеропорти Братислави, Кошице та Попрада. Крім авіаційного сполучення, Словаччина має розвинену мережу автомобільних доріг та залізничних маршрутів, що забезпечують доступність основних туристичних центрів країни. Через територію держави проходять міжнародні транспортні коридори, які сприяють активному розвитку туристичних потоків. [30; 31]

Важливою складовою туристичної інфраструктури є засоби розміщення. До них належать готелі, пансіонати, апартаменти, туристичні бази, кемпінги

та інші заклади, що забезпечують проживання туристів. Динаміка кількості готелів та інших засобів розміщення у Словаччині за 1995-2024 рр. відображена на Рис. 2.1.

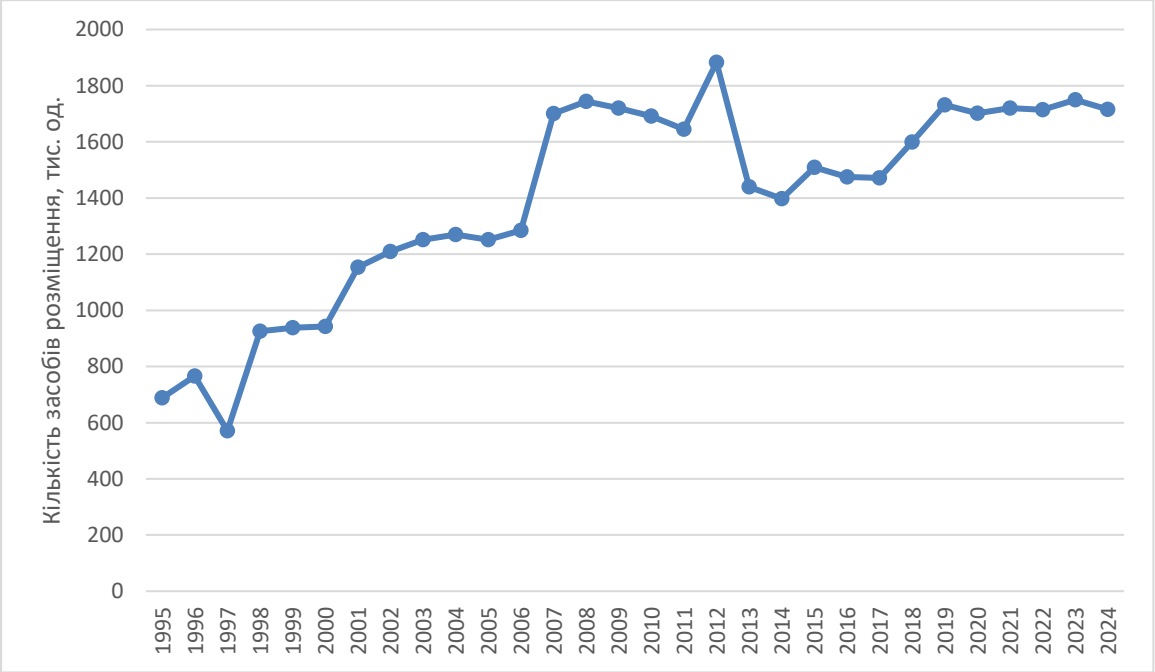

Рис. 2.1. Динаміка кількості готелів та інших засобів розміщення у Словаччині за (1995-2024 рр.)

Аналіз наведених даних свідчить про поступовий розвиток туристичної інфраструктури країни протягом досліджуваного періоду. У 1995 році в країні функціонувало 688 закладів розміщення, тоді як у 2024 році їх кількість досягла 1715 одиниць. Загалом за досліджуваний період кількість засобів розміщення зросла майже у 2,5 раза, що свідчить про підвищення туристичної привабливості країни та зростання попиту на туристичні послуги. Найнижчий показник був зафіксований у 1997 році - 571 заклад, а найбільший - у 2012 році, коли кількість готелів та інших засобів розміщення досягла 1883 одиниць. [31]

Важливим показником розвитку туристичної сфери є міжнародні туристичні потоки. Дані щодо міжнародних туристичних прибуттів до

Словаччини за 1995-2019 рр. наведені на Рис. 2.2.

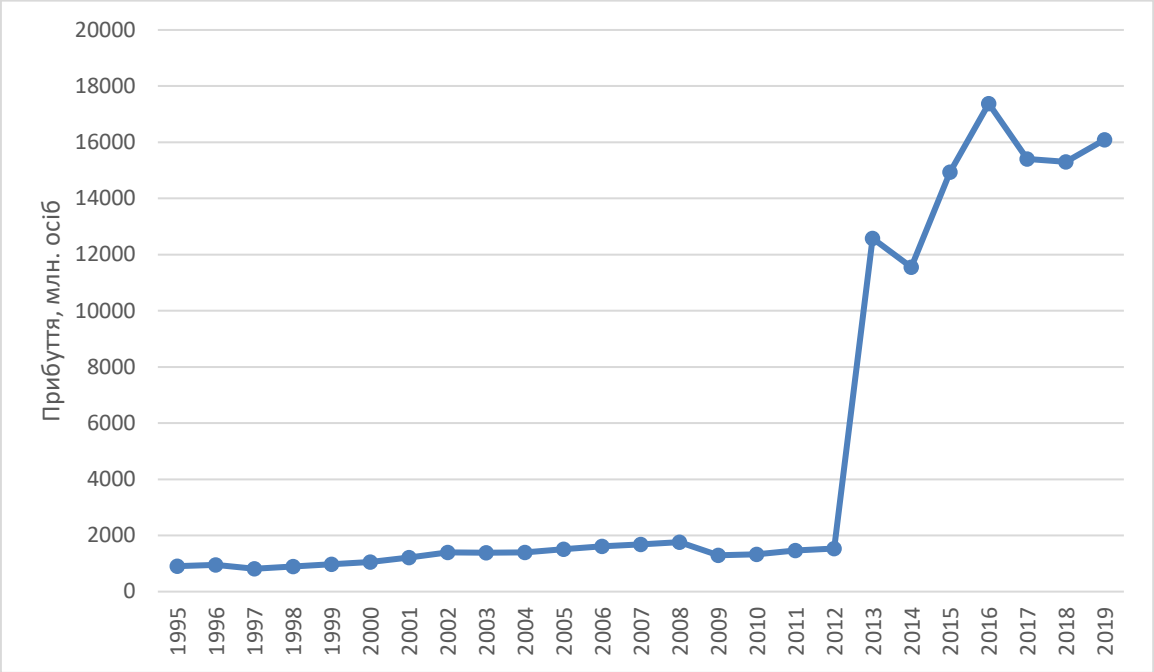

Рис. 2.2. Динаміка міжнародних туристичних прибуттів до Словаччини за (1995-2019 рр.)

Аналіз графіка свідчить про загальне зростання кількості іноземних туристів протягом досліджуваного періоду. У 1995 році кількість міжнародних туристичних прибуттів становила 903 тис. осіб, тоді як у 2019 році цей показник досяг 16,1 млн. осіб. Найнижчий рівень міжнародних прибуттів було зафіксовано у 1997 році, коли Словаччину відвідало 814 тис. туристів. Найвищий показник спостерігався у 2016 році та становив 17,4 млн. осіб. Загалом зростання міжнародних туристичних потоків було зумовлене розвитком туристичної інфраструктури, інтеграцією країни до європейського туристичного простору та підвищенням популярності Словаччини як туристичної дестинації. [29; 34]

Важливим результатом розвитку міжнародного туризму є зростання доходів від туристичної діяльності. Динаміка доходів від міжнародного туризму у Словаччині за 1995-2024 рр. відображена на Рис. 2.3.

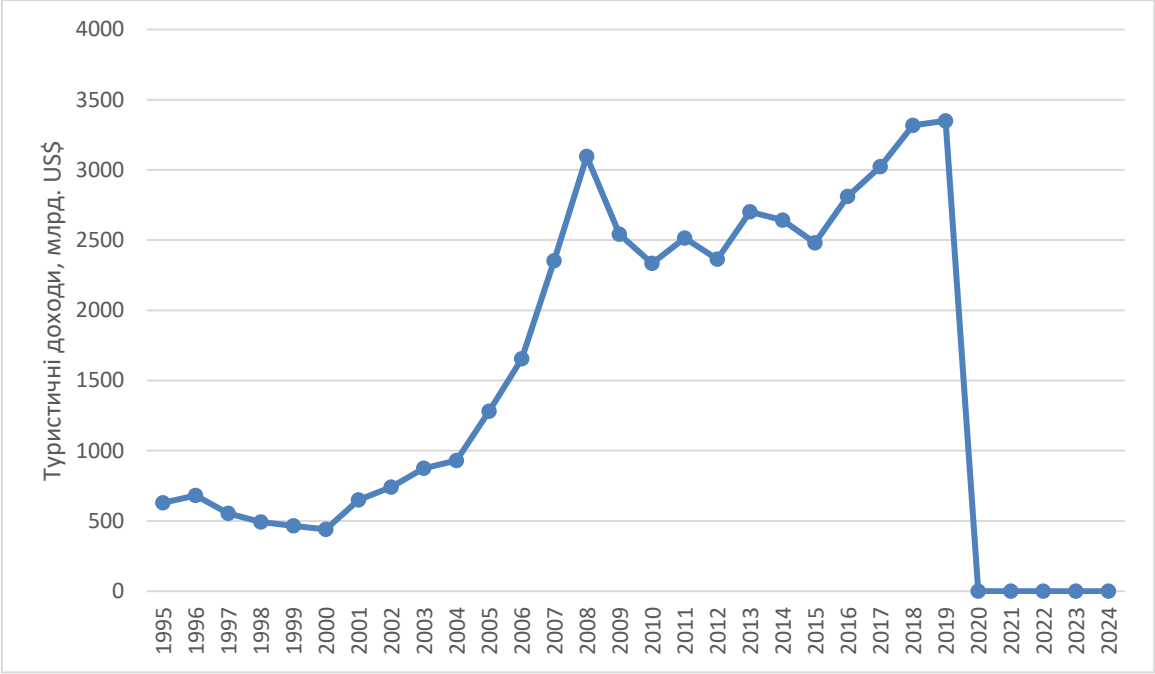

Рис. 2.3. Динаміка туристичних доходів від міжнародного туризму у Словаччині за (1995-2024 рр.)

Наведені дані свідчать про зростання економічного значення туристичної галузі для країни. У 1995 році доходи від міжнародного туризму становили 630 млн. дол. США, тоді як у 2019 році вони досягли максимального значення - 3,35 млрд. дол. США. Упродовж 1995-2019 рр. спостерігалася загальна тенденція до збільшення доходів від туристичної діяльності, що було пов’язано зі зростанням кількості туристів та розвитком туристичної інфраструктури. [29; 34]

Негативний вплив на туристичну галузь мала пандемія COVID-19. У 2020 році доходи від міжнародного туризму скоротилися до 1,34 млрд. дол. США, а у 2021 році - до 1,18 млрд. дол. США. Починаючи з 2022 року, відбувається поступове відновлення туристичного ринку. У 2024 році доходи від міжнародного туризму становили 1,85 млрд. дол. США, що свідчить про позитивну динаміку розвитку галузі після кризового періоду. [34]

Для оцінки географії міжнародних туристичних потоків важливим є

аналіз країн походження туристів. Географічна структура міжнародних туристичних потоків до Словаччини у 2015 році відображена в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Топ-10 країн, громадяни яких відвідали Словаччину у 2015 році

Країна	Кількість (тис., осіб)
Чехія	509 700
Польща	168 358
Німеччина	158 857
Австрія	81 589
Угорщина	69 563
Велика Британія	64 891
Італія	59 294
Україна	51591
США	40553
Франція	37401

Аналіз даних таблиці свідчить про переважання туристів із сусідніх держав та країн Центральної Європи. Найбільшу кількість відвідувачів становили громадяни Чехії - 509,7 тис. осіб. Значні туристичні потоки також формувалися за рахунок Польщі, Німеччини, Австрії та Угорщини. Серед країн, громадяни яких активно відвідували Словаччину, були також Велика Британія, Італія, Україна, США та Франція. [31]

Домінування туристів із сусідніх держав пояснюється територіальною близькістю, розвиненими транспортними зв’язками, історичними та культурними контактами між країнами. Важливим є й той факт, що більшість провідних країн-постачальників туристів належать до європейського регіону, що підтверджує орієнтацію словацького туристичного ринку насамперед на європейських споживачів туристичних послуг. [29; 31]

Особливу роль у формуванні міжнародних туристичних потоків

відіграють провідні туристичні центри країни. Найбільш відвідуваними є Братислава, Високі Татри, Кошице, П'єштяни та Банська Штявниця. [30; 31]

Братислава приваблює туристів історико-культурною спадщиною, сучасною міською інфраструктурою та вигідним географічним положенням. Високі Татри є головним центром гірського та зимового туризму. Курорт П'єштяни відомий своїми лікувальними ресурсами та санаторно-курортними закладами. Значною популярністю користуються також історичні міста Кошице та Банська Штявниця, які входять до числа найважливіших культурно-пізнавальних центрів країни. [30]

Таким чином, Словаччина володіє розвиненою туристичною інфраструктурою, яка забезпечує ефективне функціонування туристичної галузі та обслуговування значних міжнародних туристичних потоків. Зростання кількості засобів розміщення, збільшення міжнародних туристичних прибуттів та доходів від туризму свідчать про високий рівень використання туристично-рекреаційного потенціалу країни. Наявність сприятливих природних умов, багатої історико-культурної спадщини та сучасної інфраструктури створює передумови для подальшого розвитку міжнародного туризму в Словаччині. [29; 34]

2.4. SWOT-аналіз туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини

SWOT-аналіз є ефективним інструментом стратегічного дослідження, який дозволяє комплексно оцінити туристично-рекреаційний потенціал території, визначити внутрішні переваги та недоліки, а також зовнішні можливості й загрози розвитку туристичної галузі. Його застосування дає змогу не лише систематизувати наявні ресурси, але й виявити стратегічні напрями розвитку туризму. У контексті дослідження Словаччини SWOT-аналіз дозволяє оцінити рівень використання туристичних ресурсів, ефективність інфраструктури та перспективи подальшого розвитку

туристичної сфери країни. [27]

Туристично-рекреаційний потенціал Словаччини сформований під впливом природних, історико-культурних та соціально-економічних чинників. Вигідне географічне положення, різноманітність природних ландшафтів, багата культурна спадщина та інтеграція до європейського простору створюють сприятливі умови для розвитку туризму. Водночас існують певні обмеження та виклики, які впливають на ефективність використання цього потенціалу. Саме тому проведення SWOT-аналізу є доцільним для комплексного оцінювання сучасного стану туристичної галузі країни. [16; 28]

Таблиця 2.8

SWOT-аналіз туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини

Сильні сторони	**Слабкі сторони**
Вигідне географічне положення в центрі Європи	Нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури
Різноманітні природно-рекреаційні ресурси	Висока сезонність окремих видів туризму
Наявність об’єктів Світової спадщини ЮНЕСКО	Недостатня міжнародна популярність окремих туристичних регіонів
Наявність значної кількості національних парків і природоохоронних територій	Залежність від туристичних потоків із сусідніх країн
Розвинений лікувально-оздоровчий туризм	Обмежені можливості розвитку окремих туристичних територій

Продовження таблиці 2.8

Можливості	**Загрози**
Розвиток екологічного туризму Розширення лікувально-оздоровчого туризму Залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру Використання сучасних цифрових технологій у просуванні туристичного продукту Зростання міжнародних туристичних потоків	Посилення конкуренції з боку інших європейських країн Економічні кризи та зниження туристичної активності Пандемії та інші глобальні ризики Надмірне рекреаційне навантаження на природні території Негативний вплив змін клімату

Сильні сторони туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини визначають її конкурентні переваги на міжнародному туристичному ринку. Однією з ключових є вигідне географічне положення в центрі Європи, що забезпечує високий рівень транспортної доступності та сприяє формуванню стабільних туристичних потоків. Близькість до економічно розвинених держав Європи створює додаткові можливості для залучення іноземних туристів. Важливою перевагою є значна різноманітність природних ресурсів. Гірські ландшафти, зокрема Високі Татри, забезпечують розвиток активного та спортивного туризму, тоді як мінеральні й термальні джерела формують основу лікувально-оздоровчого туризму. [30] Вагомою складовою туристично-рекреаційного потенціалу країни є її багата історико-культурна спадщина, представлена численними архітектурними пам’ятками, історичними містами та об’єктами Світової спадщини ЮНЕСКО. Важливим чинником розвитку туризму є також членство Словаччини в Європейському Союзі, яке сприяє інтеграції країни до міжнародного туристичного простору та підвищує її туристичну привабливість. [30; 33]

Попри значний потенціал, Словаччина має низку внутрішніх обмежень. Однією з основних проблем є нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури, що проявляється у високій концентрації туристичних об'єктів у найбільш популярних регіонах та недостатньому освоєнні інших територій. Суттєвим недоліком є сезонність туристичних потоків, особливо в районах розвитку зимового туризму. Це призводить до нерівномірного використання туристичних ресурсів протягом року та знижує ефективність функціонування туристичної галузі. Крім того, окремі туристичні регіони країни залишаються недостатньо відомими на міжнародному ринку, що обмежує можливості залучення нових категорій туристів. [28]

Серед можливостей розвитку туристичної галузі Словаччини особливе значення має зростання попиту на екологічний туризм, що відповідає сучасним тенденціям світового туристичного ринку. Значна кількість природоохоронних територій створює передумови для подальшого розвитку екотуристичних маршрутів і програм сталого туризму. Перспективним напрямом залишається лікувально-оздоровчий туризм, який базується на використанні мінеральних і термальних джерел країни. Важливими можливостями є також залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, удосконалення туристичних послуг та активне використання цифрових технологій для просування туристичного продукту на міжнародному ринку. Позитивний вплив на розвиток туристичної галузі може мати й подальше зростання міжнародних туристичних потоків. [27; 30]

Серед основних загроз розвитку туристичної галузі Словаччини слід виділити посилення конкуренції з боку інших європейських держав, які активно розвивають туристичну інфраструктуру та пропонують подібні туристичні продукти. Негативний вплив можуть мати економічні кризи, які призводять до зниження платоспроможності населення та скорочення туристичних витрат. Важливими ризиками залишаються пандемії та інші глобальні кризові явища, здатні суттєво впливати на міжнародні туристичні

потоки. Окрему загрозу становить надмірне рекреаційне навантаження на природні території, що може призвести до погіршення стану природних екосистем. Крім того, зміни клімату можуть негативно позначитися на розвитку зимового туризму, скорочуючи тривалість гірськолижного сезону. [28; 30]

Отже, проведений SWOT-аналіз свідчить, що Словаччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, основу якого становлять різноманітні природні ресурси, багата історико-культурна спадщина, вигідне географічне положення та достатній рівень розвитку туристичної інфраструктури. [16; 30] Водночас подальше підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі потребує подолання проблем, пов'язаних із сезонністю туристичних потоків, нерівномірністю розвитку інфраструктури та посиленням міжнародної конкуренції. Ефективне використання сильних сторін і можливостей, а також мінімізація впливу слабких сторін і загроз сприятимуть сталому розвитку туризму та зміцненню позицій Словаччини на міжнародному туристичному ринку. [27; 28]

Висновки до другого розділу

У другому розділі було здійснено комплексне дослідження туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини, що дало змогу оцінити його структуру, особливості формування та сучасний рівень використання у сфері міжнародного туризму. Проведений аналіз засвідчив, що країна володіє значним потенціалом для розвитку туристичної діяльності, який формується під впливом природних, історико-культурних та соціально-економічних чинників.

У процесі дослідження встановлено, що природно-рекреаційні ресурси є однією з ключових складових туристичного потенціалу Словаччини. Важливе значення мають гірські території Карпат, зокрема Високі Татри, які створюють сприятливі умови для розвитку активного, спортивного та гірськолижного туризму. Водночас значні запаси мінеральних і термальних вод сприяють

розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Поєднання різноманітних природних ресурсів забезпечує можливості для розвитку туристичної діяльності протягом усього року.

Аналіз історико-культурних ресурсів показав, що Словаччина має багату культурну спадщину, представлену численними архітектурними пам'ятками, замками, історичними містами, сакральними спорудами та об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО. Історико-культурні ресурси формують основу для розвитку культурно-пізнавального та подієвого туризму, а також сприяють підвищенню туристичної привабливості країни на міжнародному рівні.

Дослідження туристичної інфраструктури засвідчило, що її розвиток загалом відповідає сучасним європейським вимогам, що значною мірою зумовлено членством Словаччини в Європейському Союзі. Розвинена транспортна система, різноманітність засобів розміщення та наявність об'єктів туристичного обслуговування створюють сприятливі умови для прийому й обслуговування туристів. Разом із тим виявлено окремі проблеми, зокрема нерівномірність розвитку туристичної інфраструктури в різних регіонах країни та нерівномірний розподіл туристичних потоків протягом року.

Аналіз міжнародних туристичних потоків показав, що Словаччина є привабливим туристичним напрямом насамперед для туристів із європейських країн. Основними мотивами подорожей є активний відпочинок, оздоровлення та культурно-пізнавальні цілі. Водночас характерною особливістю є значна частка короткострокових і транзитних поїздок, що пов'язано з вигідним географічним положенням держави в центрі Європи.

Проведений SWOT-аналіз дозволив узагальнити сильні та слабкі сторони туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини, а також визначити основні можливості та загрози його подальшого розвитку. До ключових переваг країни належать вигідне географічне положення,

різноманітність природних ресурсів, багата історико-культурна спадщина, наявність об’єктів Світової спадщини ЮНЕСКО та значний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого й екологічного туризму. Серед основних недоліків виділено нерівномірність розвитку туристичної інфраструктури, недостатню міжнародну впізнаваність окремих туристичних регіонів та залежність окремих видів туризму від сезонних чинників.

У результаті дослідження встановлено, що Словаччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом та має сприятливі передумови для подальшого розвитку туристичної галузі. Реалізація цього потенціалу потребує ефективного використання природних і культурних ресурсів, модернізації туристичної інфраструктури, активізації маркетингової діяльності та розширення спектра туристичних продуктів.

Таким чином, туристично-рекреаційний потенціал Словаччини характеризується комплексністю, різноманітністю та високим рівнем туристичної привабливості. Раціональне використання наявних ресурсів і реалізація перспективних напрямів розвитку сприятимуть зміцненню позицій країни на міжнародному туристичному ринку та забезпеченню сталого розвитку туристичної галузі.

РОЗДІЛ ІІІ.
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЛОВАЧЧИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

3.1. Сучасний стан та основні види міжнародного туризму

На сучасному етапі розвитку міжнародного туризму Словаччина займає важливе місце серед туристичних дестинацій Центральної Європи. Завдяки вигідному географічному положенню, різноманітним природним ресурсам, багатій історико-культурній спадщині та розвиненій туристичній інфраструктурі країна щорічно приваблює значну кількість іноземних туристів. Туризм є однією з важливих складових національної економіки, оскільки сприяє наповненню державного бюджету, створенню робочих місць, розвитку транспортної інфраструктури та сфери послуг. Важливу роль у розвитку міжнародного туризму відіграє членство Словаччини в Європейському Союзі та входження до Шенгенської зони, що забезпечує спрощення умов подорожей для громадян багатьох країн та сприяє зростанню туристичних потоків. [7; 25]

Упродовж останніх десятиліть міжнародний туризм у Словаччині характеризувався загальною тенденцією до зростання. Збільшення кількості міжнародних туристичних прибуттів було пов’язане з розвитком туристичної інфраструктури, модернізацією транспортної системи, покращенням якості туристичних послуг та активною інтеграцією країни до міжнародного туристичного ринку. Незважаючи на тимчасове скорочення туристичних потоків у період пандемії COVID-19, туристична галузь Словаччини досить швидко відновила свої позиції, про що свідчить поступове зростання кількості іноземних туристів та доходів від міжнародного туризму. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму в країні демонструють зростання попиту на екологічний, культурно-пізнавальний, оздоровчий та активний туризм. [6; 34]

Географічна близькість до країн Центральної та Західної Європи

визначає структуру міжнародних туристичних потоків. Найбільшу частку іноземних туристів становлять громадяни Чехії, Польщі, Німеччини, Австрії та Угорщини. Значну кількість відвідувачів також формують туристи з Великої Британії, Італії, Франції, США та України. Основними мотивами подорожей є відпочинок, оздоровлення, знайомство з історико-культурною спадщиною країни, участь у ділових заходах та активний відпочинок у гірських районах [29; 31]

Різноманітність природних і культурних ресурсів Словаччини зумовила формування декількох провідних видів міжнародного туризму, які визначають сучасну спеціалізацію туристичної галузі країни.

Таблиця 3.1

Основні види міжнародного туризму в Словаччині

Вид туризму	Основні туристичні центри	Особливості
Культурно-пізнавальний	Братислава, Банська Штявниця, Левоча, Спішський Град	Ознайомлення з історико-культурною спадщиною
Гірськолижний	Високі Татри, Низькі Татри, Ясна, Штрбське Плесо	Зимові види спорту та активний відпочинок
Лікувально-оздоровчий	П'єштяни, Бардейовські Купелі, Тренч'янські Тепліце	Лікування та оздоровлення на базі мінеральних і термальних вод
Екологічний	Татранський національний парк, Словацький Рай, Словацький Карст	Відвідування національних парків та природоохоронних об'єктів
Діловий	Братислава, Кошице	Проведення конференцій, виставок та бізнес-заходів

Одним із найбільш розвинених напрямів міжнародного туризму в Словаччині є культурно-пізнавальний туризм. Його популярність зумовлена

значною кількістю історико-культурних пам’яток та об’єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Особливий інтерес у туристів викликає столиця країни - Братислава, яка поєднує багату історичну спадщину з сучасною туристичною інфраструктурою. Значною популярністю користуються також Банська Штявниця, Левоча та Спішський Град. Важливу роль у розвитку культурно-пізнавального туризму відіграють численні музеї, галереї, історичні комплекси та культурні заходи, які щорічно відвідують тисячі іноземних туристів. [25; 30]

Вагоме місце у структурі міжнародного туризму Словаччини посідає гірськолижний та спортивний туризм. Основними центрами зимового відпочинку є Високі та Низькі Татри, де створено сучасні гірськолижні комплекси міжнародного рівня. Курорти Ясна, Татранська Ломніца та Штрбське Плесо пропонують широкий спектр послуг для прихильників зимових видів спорту. Крім гірськолижного туризму, значного розвитку набули гірський туризм, пішохідні маршрути, велотуризм та інші види активного відпочинку, які користуються попитом серед туристів упродовж усього року. [17; 30]

Важливим напрямом міжнародного туризму є лікувально-оздоровчий туризм. Значні запаси мінеральних і термальних вод стали основою для формування відомих курортів міжнародного значення. Найбільш популярними серед іноземних туристів є П'єштяни, Бардейовські Купелі та Тренч'янські Тепліце. Високий рівень медичних і оздоровчих послуг забезпечує стабільний попит на цей вид туризму, а поєднання лікувальних процедур із комфортними умовами відпочинку сприяє подальшому розвитку курортної сфери. [25; 30]

Останніми роками зростає значення екологічного туризму. Сучасні тенденції світового туристичного ринку свідчать про підвищення попиту на відпочинок у природному середовищі, що створює сприятливі умови для використання природоохоронних територій Словаччини. Важливу роль у

розвитку екотуризму відіграють Татранський національний парк, Словацький Рай, Словацький Карст та інші природні території, які пропонують широкі можливості для активного відпочинку, екологічної освіти та ознайомлення з природною спадщиною країни. [17; 30]

Певного розвитку набув і діловий туризм. Головним центром цього виду туристичної діяльності є Братислава, де регулярно проводяться міжнародні конференції, форуми, виставки та інші ділові заходи. Вигідне географічне положення міста, розвинена транспортна інфраструктура та наявність сучасних конференц-центрів сприяють зростанню кількості ділових туристів. Розвиток ділового туризму позитивно впливає на міжнародний імідж країни та сприяє залученню інвестицій. [6; 11]

Таким чином, сучасний стан міжнародного туризму в Словаччині характеризується стабільним розвитком і поступовим зростанням туристичних потоків. Найбільш розвиненими видами міжнародного туризму є культурно-пізнавальний, гірськолижний, лікувально-оздоровчий, екологічний та діловий туризм. Наявність різноманітних туристичних ресурсів, розвиненої інфраструктури та вигідного географічного положення створює сприятливі передумови для подальшого розвитку туристичної галузі та більш ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу країни в міжнародному туризмі. [6; 34]

3.2. Проблеми та обмеження використання туристично-рекреаційного потенціалу

Словаччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, сформованим завдяки поєднанню сприятливих природних умов, вигідного географічного положення, багатої історико-культурної спадщини та розвиненої туристичної інфраструктури. Проте наявність значних туристичних ресурсів не завжди гарантує їх повне та ефективне використання. На сучасному етапі розвитку міжнародного туризму країна стикається з

низкою проблем і обмежень, які стримують подальше зростання туристичних потоків, знижують ефективність використання туристично-рекреаційного потенціалу та впливають на конкурентоспроможність туристичної галузі на міжнародному ринку. [18; 28]

Однією з найбільш актуальних проблем є нерівномірність територіального розвитку туризму. Туристична діяльність у Словаччині характеризується концентрацією туристичних потоків у найбільш відомих туристичних центрах і регіонах, тоді як частина території країни залишається недостатньо залученою до туристичного освоєння. Найбільша кількість туристів відвідує гірські райони, курортні території та великі міста, що зумовлює нерівномірний розподіл доходів від туристичної діяльності між регіонами. У менш популярних районах спостерігається недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, обмежена кількість засобів розміщення та закладів харчування, а також недостатня популяризація місцевих туристичних ресурсів. Унаслідок цього частина туристично привабливих територій не використовується повною мірою, що негативно впливає на їх соціально-економічний розвиток. [28; 30]

Проблемою залишається також транспортна доступність окремих туристичних територій. Незважаючи на загалом розвинену транспортну мережу, деякі природні та рекреаційні райони характеризуються недостатньою кількістю транспортних сполучень або складністю доступу для туристів. Особливо це стосується окремих гірських районів і природоохоронних територій, де розвиток туристичної інфраструктури повинен поєднуватися зі збереженням природного середовища. Недостатня транспортна доступність обмежує мобільність туристів та стримує розвиток нових туристичних дестинацій. [30]

Суттєвим обмеженням використання туристично-рекреаційного потенціалу є сезонність туристичної діяльності. Значна частина туристичних потоків концентрується у визначені періоди року, насамперед у зимовий сезон.

Це пов'язано з популярністю гірськолижного туризму та орієнтацією багатьох туристичних центрів на обслуговування туристів саме в холодний період року. У міжсезоння спостерігається зниження туристичної активності, що призводить до нерівномірного завантаження засобів розміщення, скорочення доходів туристичних підприємств та зменшення рівня зайнятості населення у туристичній сфері. Сезонність також ускладнює ефективне використання туристичної інфраструктури, оскільки значна частина об'єктів функціонує з максимальною інтенсивністю лише протягом певного періоду року. [17; 28]

Нерівномірний розподіл туристичних потоків протягом року обумовлює необхідність диверсифікації туристичного продукту та розвитку цілорічних видів туризму. Важливого значення набуває поєднання зимового відпочинку з лікувально-оздоровчим, культурно-пізнавальним, екологічним та діловим туризмом. Це дозволить більш рівномірно використовувати туристичні ресурси та забезпечити стабільне функціонування туристичної індустрії протягом року. [6]

Важливою проблемою є екологічні обмеження використання туристично-рекреаційного потенціалу. Зростання кількості туристів супроводжується посиленням антропогенного навантаження на природні комплекси країни. Особливо це стосується природоохоронних територій, які є одними з найбільш популярних туристичних об'єктів. Збільшення рекреаційного навантаження може спричиняти погіршення стану природних ландшафтів, витоптування рослинності, накопичення відходів, порушення природних екосистем та зниження рівня біорізноманіття. [32]

Особливої уваги потребують території національних парків та інших природоохоронних об'єктів, де необхідно забезпечити баланс між туристичним використанням території та збереженням природної спадщини. У сучасних умовах одним із пріоритетних напрямів розвитку туризму є впровадження принципів сталого туризму, які передбачають раціональне використання природних ресурсів і мінімізацію негативного впливу

туристичної діяльності на довкілля. [32; 28]

Серед чинників, що обмежують ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини, важливе місце займає конкуренція на міжнародному туристичному ринку. Країна функціонує в умовах жорсткої конкуренції з боку інших держав Центральної Європи, які також володіють значними туристичними ресурсами та активно розвивають туристичну інфраструктуру. Основними конкурентами Словаччини виступають Австрія, Чехія, Польща та Угорщина. Ці країни пропонують туристам подібні види туристичних послуг, зокрема гірськолижний, лікувально-оздоровчий і культурно-пізнавальний туризм. У зв'язку з цим Словаччина змушена постійно вдосконалювати якість туристичного обслуговування, модернізувати інфраструктуру та розширювати асортимент туристичних продуктів для збереження своїх конкурентних позицій. [19; 34]

Окремою проблемою залишається недостатня міжнародна промоція туристичного потенціалу країни. Незважаючи на значні природні та культурні ресурси, Словаччина поки що поступається багатьом європейським державам за рівнем міжнародної впізнаваності. Значна частина потенційних туристів недостатньо поінформована про туристичні можливості країни, її рекреаційні ресурси та туристичні дестинації. Це знижує можливості залучення нових туристичних потоків та обмежує присутність країни на окремих міжнародних туристичних ринках. У сучасних умовах важливого значення набуває використання цифрового маркетингу, соціальних мереж, спеціалізованих туристичних платформ та міжнародних рекламних кампаній для формування позитивного туристичного іміджу держави. [27; 30]

Суттєвий вплив на перспективи розвитку туристичної галузі мають кліматичні зміни. Найбільш відчутно їх наслідки проявляються у сфері зимового туризму, розвиток якого значною мірою залежить від природних кліматичних умов. Поступове підвищення середньорічних температур та скорочення періоду стійкого снігового покриву можуть негативно впливати на

функціонування гірськолижних курортів. За таких умов зростає залежність туристичних центрів від систем штучного засніження, використання яких потребує значних фінансових витрат. У довгостроковій перспективі кліматичні зміни можуть призвести до скорочення зимового туристичного сезону та необхідності переорієнтації окремих туристичних центрів на інші види туристичної діяльності. [17]

Важливим обмеженням розвитку туристичної галузі є також потреба у подальшому залученні інвестицій. Частина туристичної інфраструктури потребує модернізації, оновлення матеріально-технічної бази та впровадження сучасних технологій обслуговування туристів. Особливо актуальним є вдосконалення транспортної інфраструктури, цифровізація туристичних послуг та розвиток інноваційних туристичних продуктів. Від рівня інвестиційної активності значною мірою залежить подальше підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі та ефективність використання туристично-рекреаційного потенціалу країни. [6; 19]

Отже, незважаючи на значний туристично-рекреаційний потенціал, Словаччина стикається з низкою проблем та обмежень, які стримують його повноцінне використання. Основними серед них є нерівномірність територіального розвитку туризму, сезонність туристичних потоків, екологічні обмеження, висока конкуренція на міжнародному туристичному ринку, недостатня міжнародна промоція туристичного продукту та вплив кліматичних змін. Крім того, важливого значення набуває необхідність подальшої модернізації туристичної інфраструктури та залучення інвестицій у розвиток галузі. Усунення зазначених проблем створить передумови для більш ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу країни, підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному туристичному ринку та забезпечення сталого розвитку туристичної сфери в майбутньому. [18; 28]

3.3. Перспективні напрями розвитку міжнародного туризму та рекомендації

На сучасному етапі розвитку світового туристичного ринку важливого значення набуває ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу територій. Посилення міжнародної конкуренції між туристичними дестинаціями, зростання вимог туристів до якості послуг, розвиток цифрових технологій та орієнтація на принципи сталого розвитку вимагають від країн постійного вдосконалення туристичної політики та пошуку нових напрямів розвитку. [6; 7] Словаччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, який створює сприятливі передумови для подальшого розвитку міжнародного туризму. Водночас для повноцінного використання наявних ресурсів необхідно здійснювати комплекс заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі та забезпечення її сталого розвитку. [18; 19]

Одним із пріоритетних напрямів розвитку міжнародного туризму в Словаччині є подальше вдосконалення туристичної інфраструктури. Незважаючи на достатньо високий рівень розвитку транспортної мережі та туристичного обслуговування, окремі регіони потребують модернізації інфраструктурних об'єктів та покращення транспортної доступності. Особливо це стосується менш відомих туристичних територій, які мають значний потенціал для розвитку, проте недостатньо залучені до туристичної діяльності. Покращення автомобільного та залізничного сполучення, удосконалення навігаційної системи, створення сучасних туристично-інформаційних центрів і розвиток якісної мережі засобів розміщення сприятимуть більш рівномірному розподілу туристичних потоків між регіонами країни. [30; 31]

Важливим напрямом є подальший розвиток екологічного туризму. У сучасних умовах екологічний туризм належить до найбільш динамічних сегментів міжнародного туристичного ринку. Зростання інтересу туристів до

природних територій, екологічно відповідального відпочинку та активних форм рекреації створює сприятливі умови для розширення цього виду туристичної діяльності. [17; 32] З метою підвищення туристичної привабливості природних територій доцільно розширювати мережу екологічних маршрутів, облаштовувати туристичні стежки, створювати нові оглядові майданчики та розвивати еколого-освітні програми для відвідувачів. Водночас важливим завданням залишається забезпечення раціонального використання природних ресурсів та збереження природної спадщини для майбутніх поколінь. [32]

Значні перспективи має розвиток лікувально-оздоровчого туризму. Світові тенденції свідчать про постійне зростання попиту на послуги, пов'язані зі зміцненням здоров'я, профілактикою захворювань та відновленням організму. [15; 25] У зв'язку з цим доцільним є подальше вдосконалення оздоровчої інфраструктури, модернізація матеріально-технічної бази курортних закладів, впровадження сучасних медичних технологій та підвищення якості обслуговування туристів. Перспективним є також розширення спектра оздоровчих програм і рекреаційних послуг, що сприятиме залученню нових категорій туристів та підвищенню конкурентоспроможності туристичного продукту країни. [30]

Вагоме значення для подальшого розвитку міжнародного туризму має культурно-пізнавальний туризм. У сучасних умовах дедалі більше туристів прагнуть не лише відпочинку, але й ознайомлення з історією, культурою та традиціями країни. [14; 23] Тому важливим завданням є створення нових тематичних туристичних маршрутів, які поєднуватимуть історико-культурні об'єкти, музеї, архітектурні пам'ятки та елементи місцевої культурної спадщини. Розширення культурно-пізнавальних програм дозволить урізноманітнити туристичний продукт і підвищити його привабливість для іноземних туристів. [33]

Особливу роль у збільшенні туристичних потоків може відігравати

подієвий туризм. Організація міжнародних фестивалів, культурних форумів, мистецьких заходів, спортивних змагань та гастрономічних свят сприятиме популяризації країни на міжнародному рівні та залученню нових туристичних потоків. [15; 25] Важливою перевагою подієвого туризму є можливість його розвитку незалежно від туристичного сезону. Саме тому проведення масштабних культурних та спортивних заходів у міжсезоння може стати ефективним інструментом подолання сезонності туристичних потоків. [11]

Однією з головних проблем туристичної галузі Словаччини залишається сезонність туристичної діяльності. Для її зменшення доцільно формувати цілорічний туристичний продукт шляхом поєднання різних видів туризму. Важливим напрямом є розвиток лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального, подієвого та ділового туризму протягом усього року. Це дозволить забезпечити більш рівномірне використання туристичних ресурсів та інфраструктури, а також сприятиме стабільному функціонуванню туристичних підприємств. [6; 27]

Перспективним напрямом розвитку міжнародного туризму є також активніше використання сучасних цифрових технологій. У сучасному світі цифровізація туристичної діяльності є одним із ключових чинників підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій. [7; 27] Значна частина туристів здійснює пошук інформації, планування подорожей та бронювання туристичних послуг через мережу Інтернет. У зв'язку з цим доцільно розширювати використання сучасних цифрових платформ, мобільних застосунків, інтерактивних туристичних карт і систем онлайн-бронювання. Впровадження цифрових технологій дозволить підвищити доступність туристичної інформації та покращити якість обслуговування туристів. [30]

Особливого значення набуває формування впізнаваного туристичного бренду Словаччини. У сучасних умовах міжнародної конкуренції бренд дестинації є важливим інструментом просування туристичного продукту. [27]

Формування позитивного туристичного іміджу країни сприятиме підвищенню її впізнаваності на міжнародному ринку та залученню нових туристичних потоків. Для цього доцільно активізувати участь у міжнародних туристичних виставках, проводити рекламні кампанії, розширювати присутність у цифровому середовищі та використовувати сучасні маркетингові інструменти для просування туристичних можливостей країни. [30]

Значні перспективи має розвиток ділового туризму. Вигідне географічне положення Словаччини, інтеграція до європейського економічного простору та наявність сучасної інфраструктури створюють сприятливі умови для проведення міжнародних конференцій, виставок, форумів та інших ділових заходів. [7; 31] Розвиток ділового туризму сприятиме не лише збільшенню туристичних потоків, але й активізації міжнародного співробітництва та залученню інвестицій у національну економіку. [6]

Важливою умовою підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу є залучення інвестицій у розвиток туристичної галузі. Подальша модернізація туристичної інфраструктури, розвиток нових туристичних продуктів і впровадження інноваційних технологій потребують значних фінансових ресурсів. У зв'язку з цим доцільно активізувати використання механізмів державно-приватного партнерства, залучати іноземні інвестиції та використовувати можливості фінансових програм Європейського Союзу для реалізації туристичних проєктів. [6; 19]

З метою підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини пропонується реалізувати комплекс заходів, серед яких - удосконалення транспортної та туристичної інфраструктури, розвиток екологічного, лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального та подієвого туризму, активізація міжнародного маркетингу, впровадження сучасних цифрових технологій у туристичну діяльність, формування впізнаваного туристичного бренду країни, залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури, а також розширення міжнародного

співробітництва у сфері туризму. [6; 7; 27]

Отже, Словаччина має значні перспективи подальшого розвитку міжнародного туризму завдяки наявності різноманітних туристично-рекреаційних ресурсів та сприятливих умов для їх використання. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному туристичному ринку, збільшенню туристичних потоків, покращенню якості туристичних послуг та забезпеченню сталого розвитку туристичної галузі в майбутньому. [18; 19; 34]

Висновки до третього розділу

У третьому розділі було досліджено сучасний стан міжнародного туризму в Словаччині, визначено основні проблеми та обмеження використання туристично-рекреаційного потенціалу країни, а також обґрунтовано перспективні напрями його подальшого розвитку.

Проведений аналіз сучасного стану міжнародного туризму засвідчив, що Словаччина є однією з перспективних туристичних дестинацій Центральної Європи. Завдяки вигідному географічному положенню, різноманітним природним ресурсам, багатій історико-культурній спадщині та розвиненій туристичній інфраструктурі країна щороку залучає значні міжнародні туристичні потоки. Найбільшого розвитку набули культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, екологічний, подієвий та діловий туризм. Встановлено, що туристична галузь відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку держави, сприяючи створенню робочих місць, розвитку сфери послуг та підвищенню інвестиційної привабливості окремих регіонів.

У процесі дослідження проблем та обмежень використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини встановлено, що подальший розвиток міжнародного туризму стримується низкою внутрішніх і зовнішніх чинників. Основними серед них є нерівномірність територіального розвитку туристичної інфраструктури, сезонність туристичних потоків, екологічні обмеження,

недостатня міжнародна промоція туристичного продукту країни, зростання конкуренції на міжнародному туристичному ринку та вплив кліматичних змін. Крім того, окремі туристичні території потребують подальшої модернізації інфраструктури та залучення інвестиційних ресурсів для підвищення рівня туристичного обслуговування.

На основі проведеного аналізу було визначено перспективні напрями розвитку міжнародного туризму в Словаччині. Встановлено, що найбільші можливості для подальшого розвитку мають екологічний, лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, подієвий та діловий туризм. Важливими напрямами підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу є модернізація туристичної інфраструктури, удосконалення транспортного забезпечення, формування цілорічного туристичного продукту, активне впровадження цифрових технологій та розвиток сучасних інформаційних сервісів у сфері туризму.

Обґрунтовано доцільність формування впізнаваного туристичного бренду Словаччини та активізації міжнародної маркетингової діяльності. Важливе значення має розширення присутності країни на міжнародному туристичному ринку шляхом використання сучасних цифрових інструментів просування, участі в міжнародних туристичних виставках і реалізації спільних туристичних проєктів. Перспективним напрямом також є залучення інвестицій у розвиток туристичної інфраструктури та впровадження принципів сталого розвитку туризму, що сприятиме раціональному використанню природних і культурних ресурсів країни.

Таким чином, Словаччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом та має сприятливі передумови для подальшого розвитку міжнародного туризму. Реалізація запропонованих заходів і рекомендацій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному туристичному ринку, збільшенню обсягів туристичних потоків та забезпеченню сталого розвитку туристичної галузі в перспективі.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено комплексний аналіз туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини та обґрунтовано перспективи його використання в міжнародному туризмі. На основі проведеного дослідження досягнуто поставленої мети, яка полягала в обґрунтуванні напрямів удосконалення використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини для підвищення ефективності розвитку міжнародного туризму.

У результаті дослідження теоретичних засад формування туристично-рекреаційного потенціалу встановлено, що він є комплексною категорією, яка охоплює сукупність природних, історико-культурних, соціально-економічних та інфраструктурних ресурсів, що використовуються для розвитку туристичної діяльності. Визначено, що ефективність використання туристично-рекреаційного потенціалу залежить не лише від забезпеченості ресурсами, а й від рівня розвитку туристичної інфраструктури, транспортної доступності території, якості туристичних послуг та ефективності управління туристичною сферою.

У ході роботи охарактеризовано Словаччину як перспективну туристичну дестинацію Центральної Європи. Встановлено, що країна має вигідне географічне положення, сприятливі природно-кліматичні умови та значний ресурсний потенціал для розвитку міжнародного туризму. Важливими передумовами розвитку туристичної діяльності є членство країни в Європейському Союзі та Шенгенській зоні, що сприяє активізації міжнародних туристичних потоків та інтеграції Словаччини до європейського туристичного простору.

Проведений аналіз природно-рекреаційних ресурсів показав, що Словаччина володіє значним природним потенціалом. Особливу цінність становлять гірські ландшафти Карпат, Високі Татри, національні парки, печери, мінеральні та термальні води. Наявність різноманітних природних ресурсів створює сприятливі умови для розвитку екологічного, лікувально-

оздоровчого та рекреаційного туризму. Дослідження історико-культурних ресурсів засвідчило, що країна має багату культурну спадщину, представлену численними замками, історичними містами, музеями, сакральними спорудами та об'єктами світової спадщини ЮНЕСКО. Це створює міцну основу для розвитку культурно-пізнавального та подієвого туризму.

У результаті аналізу туристичної інфраструктури встановлено, що Словаччина володіє достатньо розвиненою мережею транспортного сполучення, засобів розміщення та туристичного обслуговування. Разом із тим виявлено певні диспропорції у розвитку окремих регіонів та необхідність подальшої модернізації туристичної інфраструктури. Аналіз міжнародних туристичних потоків показав, що основними країнами походження туристів є Чехія, Польща, Німеччина, Австрія та Угорщина. Встановлено, що міжнародний туризм відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни та забезпечує стабільне зростання туристичної галузі.

Проведений SWOT-аналіз дозволив визначити сильні та слабкі сторони туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини, а також можливості та загрози його подальшого розвитку. До основних переваг віднесено вигідне географічне положення, різноманітність природних ресурсів, багату історико-культурну спадщину, інтеграцію до європейського простору та розвинену туристичну інфраструктуру. Серед слабких сторін визначено сезонність туристичних потоків, нерівномірний розвиток туристичної інфраструктури та недостатню міжнародну промоцію окремих туристичних регіонів. Можливостями подальшого розвитку є цифровізація туристичної діяльності, розвиток нових туристичних продуктів та активізація міжнародного співробітництва. Основними загрозами виступають посилення конкуренції на міжнародному туристичному ринку, кліматичні зміни та зростання антропогенного навантаження на природні території.

У роботі виявлено основні проблеми та обмеження використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини. До них належать

сезонність туристичної діяльності, нерівномірність територіального розвитку туризму, недостатня міжнародна промоція туристичного продукту країни, екологічні обмеження використання природних територій, посилення конкуренції на міжнародному туристичному ринку та вплив кліматичних змін. Встановлено, що зазначені чинники стримують більш ефективне використання туристичних ресурсів та знижують конкурентоспроможність окремих туристичних дестинацій.

За результатами дослідження обґрунтовано перспективні напрями розвитку міжнародного туризму в Словаччині. Найбільш перспективними визначено розвиток екологічного, лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального, подієвого туризму. Важливими напрямами також є модернізація туристичної інфраструктури, удосконалення транспортного забезпечення, формування цілорічного туристичного продукту, активне використання сучасних цифрових технологій та посилення міжнародного маркетингового просування туристичних можливостей країни.

Практична значущість проведеного дослідження полягає в тому, що запропоновані рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу Словаччини, удосконалення управління туристичною галуззю та формування конкурентоспроможного туристичного продукту на міжнародному ринку. Реалізація запропонованих заходів сприятиме збільшенню туристичних потоків, підвищенню доходів від туристичної діяльності, розвитку окремих регіонів та зміцненню міжнародного туристичного іміджу країни.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують, що Словаччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, який за умови ефективного використання сприятиме розвитку міжнародного туризму, підвищенню конкурентоспроможності країни на європейському туристичному ринку та зміцненню її позицій як привабливої туристичної дестинації Центральної Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. 395 с.
2. Білоконь Ю.В. Класифікація туристично-рекреаційних ресурсів. Туристична бібліотека. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bilokon.htm (дата звернення: 05.06.2026).
3. Герасименко В.Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
4. Готько Д.В., Павленко В.С. Умови та ресурси для розвитку індустрії туризму в Словаччині. Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Серія: Географічні науки. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. Вип. 9. С. 109-116.
5. Графська О. І., Галаченко О. О., Моісєєва Н. І., Перегіняк Т. І. Основні детермінанти формування потенціалу туристично-рекреаційної сфери. Український журнал прикладної економіки. 2021. Т. 6, № 2. С. 30-40.
6. Демко В. С. Стратегічні напрями розвитку міжнародного туризму. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2024. № 3 (52). С. 8-18.
7. Джинджоян В. В., Корнєєв М. В., Ходак О. В., Небаба Н. О.

Економіка та менеджмент міжнародного туризму : навч. посіб. Київ : Каравела, 2024. 376 с.

8. Дутчак І.О. Методика туристично-рекреаційних досліджень : навчально-методичний посібник. Рівне : РДГУ, 2020. 120 с.
9. Затько Ю.А. Туристичний потенціал Словаччини: реалізовані можливості та перспективи розвитку. Географія та туризм. 2018. Вип. 45. С. 95-104.
10. Кізюн А.Г. Аналітичний огляд глобальних туристично-рекреаційних ресурсів та їх вплив на розвиток міжнародного туризму. Академічні візії. 2023. № 17. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/503 (дата звернення: 05.06.2026).
11. Коцан Н.М., Мазурець Р.Р. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2008. № 6. С. 148-153.
12. Кучер П. Сучасні підходи до класифікацій рекреаційно-туристичних ресурсів. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26-27 листопада 2020 р.). Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. С. 243-245.
13. Любіцева О.О. Географія туризму : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2003. 304 с.
14. Любіцева О.О. Країнознавство: країни Європи : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2008. 728 с.

15. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник. Київ : Знання, 2008. 661 с.
16. Мальська М. П., Паньків Н. М. Туристично-ресурсний потенціал території : підручник. Київ : Видавець ФОП Піча Ю. В., 2022. 534 с.
17. Михальчук Ю.І. Особливості розвитку екотуризму в Словаччині URL:https://internationalconference2014.wordpress.com/2015/12/17/особливості-розвитку-екотуризму-в-сл/ (дата звернення: 05.06.2026).
18. Огієнко А. В., Огієнко М. М. Теоретичні засади дослідження туристично-рекреаційного потенціалу. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. Вип. 1(75), ч. 1. С. 31-37.
19. Писаревський І. М., Мелешко К. К. Туристично-рекреаційний потенціал як елемент конкурентоспроможності територій. Бізнес Інформ. 2019. № 12. С. 148-154.
20. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 № 2026-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text (дата звернення: 05.06.2026).
21. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text (дата звернення: 05.06.2026).
22. Самодай В. П., Левковська Ж. В. Характерні особливості

туристичного потенціалу України. Економіка та суспільство. 2023. № 53. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-30 (дата звернення: 05.06.2026).

23. Склокіна І. В. Словаччина: система охорони культурної спадщини. Львів : ReHERIT, 2022. 48 с.

24. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу : навч. посіб. Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.

25. Уварова Г. Ш., Мелько Л. Ф. Туристичне країнознавство : навч. посіб. Київ : Університет «КРОК», 2022. 410 с.

26. Шаповал Г.М. Туристично-рекреаційний потенціал як основа розвитку туристичної діяльності. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. 2018. Т. 1. № 1. С. 15-25. URL: https://tourism.knukim.edu.ua/article/view/154588/159933 (дата звернення: 05.06.2026).

27. Шелеметьєва Т.В. SWOT-аналіз як дієвий інструмент процесу управління розвитком туризму в Україні. Інтелект XXI. 2018. № 6. С. 110-113.

28. Шулла Р.С., Попик М.М., Пітюлич М.М. Туристично-рекреаційний потенціал регіону: сутність і фактори впливу. Бізнес Інформ. 2024. № 3. С. 71-79.

29. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat (дата звернення:

05.06.2026).

30. Slovakia Travel. Official Travel Guide of Slovakia. URL: https://slovakia.travel (дата звернення: 05.06.2026).
31. Statistical Office of the Slovak Republic. URL: https://slovak.statistics.sk (дата звернення: 05.06.2026).
32. State Nature Conservancy of the Slovak Republic. URL: https://www.sopsr.sk (дата звернення: 05.06.2026).
33. UNESCO World Heritage Centre. URL: https://whc.unesco.org (дата звернення: 05.06.2026).
34. UN Tourism Data Dashboard. URL: https://www.unwto.org/statistics (дата звернення: 05.06.2026).